

rodarummet.org • #204-205 sedan 1969

socialistisk
teoretisk
tidskrift

röda rummet.

#2-3
2024

Kära läsare

#204
#205

Numret du håller i din hand är det andra sedan Röda rummet fick sin nya form. Det är fyllt av texter som vid första anblick verkar åtskilda i teman och fokus. **Maria Sundvall** diskuterar den spanske socialisten Miguel Urbáns kartläggning av framväxten av en internationell auktoritär högererrörelse. **Arne Müller** reser frågan om hur en kortsiktig kapitalism som sätter maximal avkastning främst går ihop med behovet av långsiktiga investeringar i teknologiska omställningar och effektiv hushållning med energi och metaller. Vi publicerar också två översatta inlägg i en debatt mellan **Richard Seymour** och **Anton Jäger** om de rasistiska upploppen i Storbritannien. I kritikavdelningen Röda tråden läser **Ella Petrini** marxisten Stefania Barcas bok "Workers of the Earth" och **Staffan Granér** recenserar Ilan Pappés "Tio myter om Israel". **Carl Cassegård** läser Theodor W. Adornos musikfilosofiska skrifter och finner viktiga perspektiv på frågan hur samhället kan försonas med en natur som inte kan kontrolleras. Det är några nedslag i ett nummer som vi hoppas att du som läsare ska finna både aktuellt och givande.

Även om de olika frågor som lyfts fram i texterna förtjänar att uppmärksammas och analyseras enskilt så är vänsterns stora uppgift att reda ut hur de hänger samman. När högern stycker upp världen i folkgrupper, nationer, sektorer och särintressen som eggas till ett allas krig mot alla där de flesta kommer sluta som förlorare måste vänstern väva ihop den igen. Det handlar om att utveckla en förståelse av världen som visar hur upplopp, naturkatastrofer, massiva varsel på batterifabriker, pandemier, militarism och krig är olika uttryck för en och samma (o)ordning. Det handlar om att formulera ett politiskt

projekt som gör det möjligt att samla istället för att splittra arbetare och bönder som kämpar för bättre och värdigare levnadsförhållanden och miljö- och solidaritetsrörelser som kämpar mot förstörelse av natur eller mot en inhuman migrationspolitik. Förutsättningarna för att lyckas med det är milt uttryckt svåra och det ställer vänstern inför svåra men viktiga avvägningar. Kanske var det Bertolt Brecht som sammanfattade det bäst:

Det krävs många saker för att förändra världen:

Ilska och uthållighet. Vetenskap och indignation,

*Det snabba initiativet, den långa eftertanken,
Det kyliga tålamodet och den oändliga uthålligheten,*

*Förståelsen av det enskilda fallet och
förståelsen av helheten:*

*Endast verklighetens lärdomar kan lära oss att
förvandla verkligheten.*

En förutsättning för att förändra världen i den andan är att det finns arenor där olika frågor och perspektiv stöts och blöts med varandra, där analyser av historiska erfarenheter trängs med diskussioner om vad som trots allt är nytt med den tid vi nu lever i. Målet är att Röda rummet ska vara en sådan arena för analys och diskussion och vi hoppas att du, kära läsare, vill vara med.

I DETTA NUMMER

Hatet

>4

Den globala extremhögers anatomi

>18

Om högers klimatsvar

>23

*Liberalismen som
slavägarideologi*

>27

*Kallt stål
Varmt blod*

>35

Vad är ekosocialism?

>37

*Den akademiska
frihetens kris i en
tid av folkmord*

>40

Upploppens grunder

>42

*Drömmen om
undergång*

>46

In i tomrummet

>49

*Den röda tråden -
Röda rummets kritik- och
recensionsauddelning*

Den globala extremhögerens anatom

Farhågorna att **Donald Trump** blir president i världens mäktigaste stat efter höstens val tenderar att överskugga det faktum att den form av radikalt reaktionär högerpolitik han står för är en företeelse med global utbredning. Maria Sundvall presenterar den spanske socialisten Miguel Urbáns kartläggning av den framväxande **auktoritära rörelsens kännetecken** och dess djupgående kopplingarna till nyliberalismens samhällseliga effekter.

Miguel Urbán, medlem i det spanska socialistiska partiet Anticapitalistas och tidigare EU-parlamentariker för Podemos, kom i januari ut med en bok om den globala yttersta högern, *Trumpismos - Neoliberales y autoritarios. Radiografía de la derecha radical* ("Trumpismer – nyliberala och auktoritära. Genomlysning av den radikala högern", Verso 2024). Boken är högaktuell och under den sommar då jag läst och sysselsatt mig med boken har dess innehåll befunnit sig i en ständig dialog med världshändelserna. Varje dag har jag funnit bekräftelser eller exempel på bokens innehåll i dagstidningar och tv-nyheter.

Det är en gedigen genomgång på mer än 300 sidor som Urbán skrivit. Ordet "radiografía" i titeln betyder "röntgenbild" men en röntgenbild är statisk, visserligen med stort djup men ändå en snapshot av här-och-nu. Urbáns bok är snarare en vägledning, en guidebok till extremhögerens universum. En guidebok in i nutiden. "Färd in i mörkrets hjärta" är en sliten travestering som jag kommer att tänka på. Det passar väl på så sätt att det mörkrets hjärta som Joseph Conrads roman från 1902 handlar om är kolonialismen, imperialistmakternas uppdelning av världen och dess konsekvenser, inte någon enstaka

kolonialists hjärta eller egenskaper. Det mörkrets hjärta Urbán tränger in i är på samma sätt inte någon enskild individs, inte heller Donald Trumps, utan mörkret i ett globalt världsomspännande system.

Till min lättnad är inte ordet "trumpism" i titeln heller någon ny "ism", i meningen en ny väldefinierad "skola" att upprätta gränser för. Urbán beskriver vad han kallar för ett verkligt historiskt ögonblick, en brytning mellan det gamla och det nya, då Trumps anhängare vägrade acceptera valresultatet och försökte storma Kapitolium i Washington 6 januari 2021. Han menar att Trumps verkliga framgång var att ha lyckats samla allt från nyliberala libertarianer till sociala mediers trollkulturer och konspirationsteoretiker till den nya kristna högern bakom samma fana.

Det handlar om en ny internationell ytterhöger som är en produkt av kapitalismens strukturella kris. Den globala finanskrisen 2008 innebar enligt Urbán slutet för nyliberalismens förförelsemakt. Krisen började med en bolånekris i USA och utvecklades till en kris i det globala finanssystemet. Stora befolkningsgrupper led av kvardröjande effekter av krisen under årtal framöver, och misstron ökade mot det system som räddade banker men inte vanliga inkomsttagares ekonomi.

BILD: AI-bild framtagen efter debatten mellan Harris och Trump, där Trump påstod att Haitiska invandrare i staden Springfield, Ohio, åt invänarnas husdjur.

Det är idag uppenbart att nyliberalismen inte bara globaliserat kommunikationer, finanser och kultur – utan också misär, hopplöshet och plundring. Ojämlikheten har ökat i många länder och välfärdsstaten bryts ned. Nyliberalismens kris blir också en kris för USA:s internationella ledarskap.

Åtstrammingspolitiken blir konstant och budskapet att kakan inte räcker till alla förstärker sociala motsättningar inom befolkningsmajoriteten. Migrationspolitiken skärps och förstärker motsättningarna. Covidpandemin fördjupade krisen. Klimatkrisen illustrerar att det idag inte längre handlar om kapitalismens utan om planetens hållbarhet.

Urbán hävdar att fyrtio år av nyliberalt styre bäddat för den nya globala högern genom att skapa en djupt antidemokratisk politisk kultur. Borgerliga opinionsbildare hävdar ofta att marknadsekonomi och liberal demokrati går hand i hand. Men det räcker med att studera Pinochetdiktaturens Chile för att se att det inte varit sant. Andra har tvärtom påpekat att det är nyliberalismens själva idé att utesluta ekonomisk politik från kollektiva beslut. Det är marknaden och inte medvetna politiska beslut som ska avgöra befolkningens villkor och välfärd. Avregleringar och så kallade valfrihetsreformer i Sverige har berövat oss möjligheten att styra viktig samhällsservice som järnvägar, skolor och sjukvård. I den meningen är det nyliberala programmet ett program för att inskränka demokratin.

Resultatet har blivit en politisk instabilitet som lett till vad Urbán kallar ”jordbävningar” i valen i rika länder och sociala resningar i de fattigare länderna. Det har i sin tur lett till en kraftig förstärkning av säkerhetsideologin i liberala samhällen. De fattiga klasserna uppfattas alltmer som det största hotet mot systemet och i stället för en tidigare socialstat som försökte bekämpa fattigdomen byggs polisstater som kriminaliserar de fattiga. Otryggheten blir i sin tur bränsle på yttersta högerens valbränsor.

Fascism?

Ett kapitel i boken ägnas åt att reda ut frågan om huruvida den nya yttersta högern är fascistisk. Urbán argumenterar mot det och

varnar för alltför snabba historiska jämförelser med 30-talet.

En skillnad är den historiska bakgrunden. Fascismen går inte att förstå utan den massaker som kom att präglade 1900-talet, döden i första världskrigets skyttegravar eller ryska revolutionen och andra revolutionära resningar i Öst- och Centraleuropa mellan 1919 och 1923. Borgarklassen kände panik inför den sociala oron och var beredd att acceptera förtrycksregimer för att bevara kapitalismen.

Det finns drag i auktoritära rörelser som förenar fascistiska grupperingar och extremhöger idag: en känsla av att vi befinner oss i en överväldigande kris där traditionella lösningar inte hjälper och där individen måste underordnas gruppen och de naturliga ledarna. Det handlar om att bygga en tätare och renare gemenskap. Våldet och viljestyrkan hyllas.

Men fascismens uppgång förutsätter en djup kris i kapitalismen, och till skillnad från militärdiktaturer i allmänhet bygger fascismen på massstöd. Dess bas är framför allt småborgerligheten men den behöver kapitalets stöd för att ta makten. Storbourgeoisien ställs inför ett allt eller intet - fascism eller hotet om proletär revolution.

Fascismen definieras också av våldsanvändningen och hyllandet av den våldsamma handlingen och kriget som renande faktor. Historikern och socialisten CLR James beskrev fascismen som ett resultat av förstörelse och förtryck som överförts från kolonierna till Europa. Han tog exemplet med det urskillningslösa våldet mot kommunarderna när Pariskommunen slogs ned i maj 1871. Våldet möjliggjordes av det förtingligande av andra människor som soldaterna hade lärt sig under de koloniala erövringarna under decennierna dessförinnan.

När Urbán således varnar för inflation av begreppet fascism betonar han att det inte råder samma polarisering mellan klasserna som på 30-talet, att det inte heller finns något uppsving för arbetarrörelsen som borgerligheten måste bemöta. Vare sig stater eller extremhögerorganisationer mobiliserar massor som de fascistiska rörelserna gjorde. Det samhälle som högervägen leder till är inte fascismens organiserade samhälle utan ett atomiserat samhälle där sociala band upplöses

utan att ersättas av andra band.

I diskussionen om vad man ska kalla den nya yttersta högern avråder Urbán följaktligen från begrepp som innehåller ordet fascism, somneo-fascism, ekofascism, fossilfascism eller postfascism. En del kallar de nya rörelserna för populistiska, en term som Urbán menar är så vag att den saknar förklaringsvärde och i värsta fall uttrycker ett förakt för folket.

Urbáns eget förslag är att beskriva den nya högern som reaktionär auktoritarianism. "Reaktionär" definieras som "bakåtsträvande" och Urbán beskriver vår period som präglad av en kris för själva begreppet "framsteg", en systemkris med den ekologiska krisen som grund. Till skillnad från den klassiska fascismen som hade ett projekt för framtiden vänder sig den nya yttersta högern till fantasin om att återupprätta en kapitalism med obegränsad tillväxt. Trumps slagord MAGA, Make America Great Again, är en nedgående makts budskap, en appell till att avskaffa framtiden.

Urbán visar hur missnöjet letar sig bakåt när den ökade ojämlikheten och budskapet "det räcker inte åt alla" leder till att allt fler utesluts från "öarna av välstånd". Det gäller såväl flyktingar som arbetare vars kroppar förstörts i produktionen. I en enkät som Urbán redovisar bejakade 75 procent av ungdomarna i flera länder påståendet att "framtiden är skrämmande" och i en annan enkätundersökning i Frankrike 2021 menade 7 av 10 deltagande att "det var bättre förr".

Gemensamma drag

Större delen av boken består av Urbáns beskrivning av de kännetecken som förenar de reaktionära auktoritära globalt, en beskrivning med mängder av exempel och fallbeskrivningar. Gång på gång när jag läst boken har jag förundrats över att allt verkar så exakt likartat. Det är som om yttersta högern lyckats formulera ett internationellt program. Vad mera är, den har haft oroväckande stora framgångar med de frågor den drivit och det blir därför desto mer angeläget att analysera dess "program" och diskutera hur det kan bemötas.

Yttersta högerns främlingsfientlighet, som innebär att den pekar ut migranter som syndabockar för samhällets tillbakagång, har

lyckats påverka hela den politiska debatten i många länder och driva fram en hårdare migrationspolitik. Den använder *islamofobi* på ett sätt som påminner om fascismens användning av antisemitismen. Muslimen har blivit den nya inre fienden som inte kan assimileras.

Den är **auktoritär**, den vill öka kontrollen av medborgarna och är fientlig till fackföreningar och demokratiska rörelser - men den utger sig för att vara en proteströrelse som företräder "dom därnere" mot korrupta eliter. Till och med en miljardär som Trump säger sig företräda de förfördelade. Och den lyckas ofta knyta an till folkligt missnöje.

Urbán tar exemplet med folkomröstningen i Storbritannien 2016 om utträde ur EU. Bakgrunden till Brexitsegern var den kraftigt ökade ojämlikhet som globaliseringen skapat även i vinnande västländer. Unga kan inte få arbete. Andelen med osäkra jobb - det så kallade prekariatet - ökar. Välfärdsservicen skärs ned. Tidigare blomstrande orter förslummas.

Det var ett verkligt väljaruppror, som ingen hade förutsett. Det sade sig bygga på "folket", det egna folket till skillnad från den påverkan och de människor som kom utifrån. Men folket hade inga klassförtecken. Protesten kanaliserades i nationalism och invandrarfientlighet, inte i motstånd mot nyliberalismen som orsakat den sociala krisen. Efter folkomröstningen och sedan det slutliga utträdet ur EU genomförts har inte situationen förbättrats. Tvärtom, under senare år har vi sett hur först covidpandemin och sedan inflationen lett till accelererande ojämlikhet i Storbritannien. Det är mot den bakgrunden man ska se den ökade främlingsfientligheten och rasismen som exploderade i upplopp i augusti i år.

Yttersta högern vill skapa trygghet i samhället genom en hård **straffpolitik**. "Hårda tag" är lösningen på samhällsproblemen. Migranter och fattiga personer pekas ut som en fara. Politiken utvecklas till ett krig mot de fattiga.

När Rodrigo Duterte blev president i Filippinerna 2016 var det löftet om "hårda tag" mot kriminella som grundlade hans popularitet. Resultatet? Minst 30 000 utomrättsliga avrättningar enligt

människorättighetsorganisationer, 6 000 enligt regeringen själv. Ett krig mot droger som lett till systematiskt mördande av fattiga, personer från minoriteter och olikänkande. Trots detta lyckades inte Duterte under sina sex år vid makten krossa den organiserade brottsligheten.

Nyckeln i straffpolitiken är att skapa en krigsmentalitet som leder till att alla metoder blir acceptabla. Den mest framgångsrike företrädaren för den inriktningen idag är El Salvadors president Nayib Bukele. I ett av de länder i världen som har högst antal mordfall har han byggt ett starkt folkligt stöd, trots en katastrofal ekonomisk situation. Under paraplyet av "krig mot gängen" har han kunnat angripa mänskliga rättigheter, inskränka medborgerliga friheter och ta kontroll över tidigare självständiga delar av statsmakten.

En del av den nya högern är *den identitära rörelsen*. Det är ett samlande begrepp för att beskriva en rörelse av olika radikalkonservativa grupper som startade i Frankrike från slutet av 1900-talet. Den motsätter sig utomeuropeisk invandring och vill bevara eller återställa den homogena etniska och kulturella gemenskap inom nationen som den föreställer sig har existerat tidigare.

Under 30-talet använde fascister nationalismen i Tyskland och Italien för att stärka sammanhållningen inom ännu ofärdiga, nyligen enade stater, med myter om ett ärofullt imperieförflutet. Dagens nya höger manar till stärkt nationell enhet inför hot från globalisering och migration. På så sätt utnyttjar den osäkerheterna i globaliseringen. Det konkretiseras i en kritik av mångkulturalism som varit den nya högerns kännetecken sedan årtionden.

Marine Le Pens parti i Frankrike definierar inte den nationella identiteten i term av olika raser utan talar om "rätten att vara olika". Men den rätten till olikhet gäller inte inom en större samhällsgemenskap utan de olika ska vara åtskilda.

Le Pens Nationell samling förnekar att de skulle vara rasister – de vill ju "bara" att migranter ska utvisas så att endast människor som liknar varandra lever tillsammans. "Fransmännen först" är det slagord som uttrycker den strävan.

Inför det som Urbán kallar den "identitära

neurosen" blir man inte tillhörig bara genom att födas i ett land, det handlar om att dela de "autentiska" värderingarna. För att vara fransman räcker det inte med att du föds i Frankrike, du måste också dela en på förhand definierad fransk identitet. Definitionen av tillhörighet vänds även mot dem vars familjer bor i Frankrike sedan flera generationer och blir argument för att utesluta allt större delar av befolkningen ur gemenskapen.

Den här förändringen från en syn på medborgarskap som en laglig rättighet för den som uppfyller vissa kriterier till en syn där det är etnicitet och bakgrund som avgör har spritt sig från Nationella fronten till den traditionella högern i flera länder. Även i Sverige definierar Tidöregeringen – och då särskilt dess stödparti Sverigedemokraterna – den nationella identiteten ofta i termer av kulturella och/eller religiösa "värderingar".

Extremhögerens regeringar är *illiberala*, det vill säga de respekterar vissa demokratiska institutioner som val till en nationell församling, men vill inskränka andra fri- och rättigheter. Exempel är när regeringar inskränkt domstolsväsendets oberoende, när medias frihet attackeras eller när minoriteters demokratiska rättigheter hotas.

Urbán kallar illiberalismen för nyliberalismens högsta stadium och han hämtar exempel från en rad länder, från Modis Indien till Putins Ryssland. Även den stat som brukar betecknas som "den enda demokratin i Mellanöstern", Israel, har under Netanyahus regeringar genomgått en utveckling i klart illiberal riktning. Under hela 2023 pågick striden om en reform av rättsväsendet vilken väckte massiva folkliga protester i Israel och förändringarna har nu pausats sedan Högsta domstolen upphävt en del av reformpaketet.

Ungern och Polen är två andra länder med illiberal styre där rättsväsendets oberoende angripits. Att de auktoritära tendenserna är starkast i länder i Östeuropa visar på den misslyckade övergången från Sovjetsystemet till nyliberalismen. Sociala försämringar har drabbat stora befolkningsgrupper. Många arbetstillfällen i Ungern försvann under åren efter sovjetblockets fall och i Polen återproletariserades stora grupper av småföretagare och fria yrkesutövare som hade

hoppats kunna nå individuell framgång i det nya systemet. Det nyliberala EU-projektets egen inre kris har skärpt motsättningarna och stärkt de illiberala krafterna.

Antifeminismen har blivit ett vapen i de illiberala strömningarnas arsenal. Det har i såväl Polen som Ungern som bekant inte bara lett till ideologiska fäktningar utan till reella, allvarliga attacker mot kvinnors rättigheter. Det är ingen slump att Polen också är ett av de länder i Europa där attackerna mot kvinnokroppen varit hårdast. Ultrakatolikerna angriper "genusideologin" som sägs innebära att man upphäver de "naturliga" könen. Tidigare i år varnade påven Franciskus för denna "hemska" och "farliga" ideologi som upphäver skillnader och reducerar människan till ett objekt. I yttersta högerns propaganda har angreppen på "genusideologin" blivit till kvinnofientliga och homofoba moralkonservativa kampanjer. I Polen har abort förbjudits, det man kallar "HBTQI+-lobby" ses som ett hot mot Polens existens och samkönade äktenskap förbjuds i konstitutionen. Nittio polska städer har utropat sig till HBTQI+-fria.

Den katolska kyrkans roll är inte unik för Polen, utan den *religiösa fundamentalismen* håller på att bli ett gemensamt drag för högervågen. I Syd- och Nordamerika växer framför allt evangeliska kyrkor med rötter i pingstväckelsen. I Europa handlar det oftast om ultrakatolska rörelser, huvudsakligen i Östeuropa men i ökande grad även i Spanien och Italien.

Dagens nya kristna höger i USA beskrivs av Urbán som den mest sammanhållna och bäst organiserade rörelsen i den nordamerikanska politiken. Kampen mot moraliskt förfall – aborträtt, jämlikhet, sexuell frihet och pornografi, förbud mot religiösa symboler i skolorna - mot aborträtt, jämlikhet, sexuell frihet och pornografi, liksom mot förbud av religiösa symboler i skolorna -
– kombineras med en militant antikommunism vilken i allt högre grad övergått i en militant antiislamism.

Rörelsen har utgjort en tung del av Trumps bas och har inte haft några problem med att stödja även de mest flagranta attackerna på mänskliga rättigheter, till exempel mot

migranter. Den påverkade också Trumps utrikespolitik när det gällde det villkorlösa stödet till Israel och upphävandet av kärnvapenavtalet med Iran.

I flertalet länder i Latinamerika har den evangeliska fundamentalismen trängt in i politiska kretsar och evangeliska kyrkor finns idag i nästan varje bostadsområde på kontinenten. Kyrkorna har nått en stor folklig förankring och har mer än någon tidigare konservativ rörelse lyckats ta upp striden med vänsterrörelser i folkliga skikt. De baserar sitt folkliga stöd på välgörenhet som riktas till de fattigaste.

Ett exempel på de evangeliska kyrkornas makt är folkomröstningen om fred i Colombia 2016 som egentligen handlade om ett fredsavtal med gerillagruppen FARC. Men kyrkorna angrep regeringen Santos' progressiva reformer bland annat i frågor om abort och adoption för samkönade par och hävdade att avtalet skulle gynna HBTQI+-personer. Nej-sidan vann folkomröstningen.

Men den nya religiösa fundamentalismen är inte bara kristen. I Indien finns vad som betecknats som världens största frivilligorganisation, Rashtriya Swayamsewak Sangh, RSS. Denna hindunationalistiska organisation som bildades 1925 har vid flera tillfällen förbjudits för att ha spridit religiöst hat och den man som mördade Mahatma Gandhi var tidigare medlem i RSS. Den har idag sex miljoner medlemmar organiserade i paramilitära grupper. RSS har täta band med Modis hindunationalistiska regering som successivt ökat angreppen på den muslimska befolkningen.

Många av de reaktionära auktoritära rörelserna kombinerar moralkonservatism – till exempel i abortfrågor, synen på homosexualitet och så vidare – med oförblommerat stöd till den mest lösläppta nyliberalism. Två exempel på det är Jair Bolsonaro, Brasiliens president mellan 2019 och 2022 och Javier Milei, som vann presidentvalet i Argentina i december 2023. Bägge vill också omvärdera de tidigare militärdiktaturerna i sina respektive länder.

Urbán menar att antifeminismens tyngd i ytterhögerns program delvis kan förklaras av kvinnornas framsteg med en stärkt feministisk rörelse, ökad uppmärksamhet på våld mot

kvinnor och några segrar för aborträttsrörelser. Sociala media har gjort det lättare för kvinnoaktivister att förenas. Ett exempel på det är de återkommande internationella kvinnostrejker som i en del länder varit massiva. Men delvis handlar antifeminismen också om att ytterhögern utnyttjar den osäkerhet många män i arbetarklassen idag upplever på arbetsmarknaden för att peka ut syndabockar – migranter, de fattiga och kvinnorna.

"Woke"

Begreppet "woke" uppstod bland svarta aktivister i USA på 60-talet och innebar att man skulle "vara vaken" och uppmärksam på orättvisa utifrån rastillhörighet. Det fick en renässans när rörelsen Black Lives Matter bildades som en reaktion på polisbrutalitet mot afroamerikaner i USA. Ordet har fått en vidare betydelse och definieras i Oxford Dictionary sedan 2017 som att "vara medveten om sociala och politiska problem, särskilt rasism."

Konservativa grupper har lyckats göra "woke" till ett skällsord, synonymt med att vilja förstöra det goda i USA. "Woke" har blivit en meningslös etikett som används för att dölja grundläggande sociala missförhållanden och göra alla kontroversiella samhällsfrågor – aborträtt, drogliberalisering, invandring, skolpolitik, rätten att ha vapen – till kulturfrågor.

Om moralkonservatism och försvar av kvinnoförtryck kan verka som reaktionärt allmängods, kan det tyckas mer förvånande att extremhöger rörelser i så hög grad är klimatförnekare. Kanske kan det bäst förstås som en kombination av yttersta högerens grundläggande uppslutning bakom kapitalismen och de multinationella företag som vill fortsätta att plundra jordens resurser, dess anspråk på att företräda en befolkningsmajoritet som vill leva "normala" liv och dess hat mot folkliga rörelser, i det här fallet klimataktivisterna. Ytterhögern växlar mellan att ifrågasätta vetenskapen och att lägga skulden på Kina eller angripa klimataktivister. Men det finns också ytterhögerkrafter, till exempel Nationell samling i Frankrike, som använder gröna politiska förslag som alibi för att stänga landets gränser. Invandring anklagas

för miljöförstöring. Marine Le Pen har sagt att ekologismen hänger ihop med att ha rötter. "Nomader" är inte ekologer, eftersom de inte har några rötter eller något fosterland.

Vi kan vänta oss att det budskapet kommer att förstärkas. Klimatkrisen förutsägs leda till 1,2 miljarder klimatflyktingar år 2050. Klimatflykten är inte bara ett resultat av jordens uppvärmning, utan också resultatet av rovdrift på jordens resurser, jordbruksindustrin

och multinationella företagsprojekt som tvingar hela befolkningar att flytta. Yttersta högern har ingen annan lösning än att angripa de traditionella syndabockarna, flyktingarna. Propagandan för att stärka gränserna mellan länder och mellan globala Nord och Syd utnyttjar människors klimatångest och det förhärskande budskapet om att resurserna inte räcker till alla.

De senaste tjugo åren har *konspirations-*

teorier blivit en central del i yttersta högerns budskap. Ofta handlar det om myter som stigmatiserar minoriteter eller sprider irrationella föreställningar om verkligheten. Ett aktuellt exempel är Trumps påstående i presidentvalsdebatten 10 september att haitier i en stad i Ohio ätit andra människors husdjur. Det är ett uttalande som redan efter en vecka hade lett till ökat hat på nätet, stängda skolor och undantagstillstånd. Konspirationsteorierna

har också blivit viktiga delar av budskapen från terroristiska grupper inom yttersta högern.

Urbán påpekar att konspirationsteorier alltid förekommit. Förenklade förklaringar kan ge mening åt en komplex och osäker värld. Skillnaden idag är möjligheten att nå ut genom sociala medier och plattformar på nätet. Covid-19-pandemin har också bidragit till att främja jordmånen för konspirationsteorier. Det spreds föreställningar om att det var en "plandemi", planerad av eliterna för att öka vaccintillverkarnas vinster eller för att kunna kontrollera befolkningen.

En av de mest skadliga konspirationsteorierna idag är teorin om det stora folkutbytet, om att en global elit driver på invandring från framför allt Afrika och Mellanöstern till länder där majoriteten är vit med syfte att utrota den vita rasen. Teorin har inspirerat flera högerextrema terrorister, bland andra Anders Behring Breivik i det manifest han publicerade samtidigt som han gav sig i väg för att döda 77 personer. Mot den bakgrunden väckte det stor uppmärksamhet när Jimmie Åkesson den 3 juni i år skrev på Expressens debattsida "Man kan hävda att det pågår ett folkutbyte" och upprepade argument om att svenskar som en homogen grupp med gemensam kultur och gemensamma värderingar hotas av invandring och "mångkulturalism".

En av de starkaste organisationerna som sprider konspirationsteorier är QAnon, vars centrala budskap är att världen styrs av en maffia av satanistiska pedofiler som bedriver trafficking med barn och att Trump blev vald till president för att avslöja och straffa denna maffia. Många av oss stötte förmodligen på QAnon första gången då dess företrädare deltog i försöken att storma USA:s kongress 6 januari 2021. Men den når ut brett även internationellt. I Tyskland har den starka band till Reichsbürger-rörelsen som häromåret planerade en statskupp.

Men varför är människor beredda att tro på falska nyheter och myter? I ett läge där demokratins institutioner och tilliten till dem försvagats i många länder får människor i ökad utsträckning sin information från det egna nätverket: vänner, bekanta men också sociala media. Det är välkänt att vi är beredda att

tro på information som förstärker våra egna tidigare åsikter. Om vi dessutom inte hämtar ifrågasättande information från andra källor förstärks fördomarna och kan växa till ett system av föreställningar om världen.

Urbán påpekar att de som anammar falska nyheter och myter är missnöjda med sin egen och världens situation och söker förklaringar. Men lögnerna är inte gratis. Ultrakonservativa kapitalister finansierar idéernas krig. Företaget Cambridge Analytica som fick tillgång till 50 miljoner människors Facebook-konton och utifrån det kunde styra propagandan inför Brexit effektivt finansierades av en mångmiljardär från USA.

Men ytterhögerens budskap torgförs inte bara av multimiljonärer utan av nätverk av aktiva i "trollfabriker" som producerar "information" i snabb takt. Trollen knyter ofta an till dataspelens värld och till rörelser med kvinnohatet i fokus, som den så kallade incelrörelsen. Urbán beskriver trollkulturen som en "motkulturell" rörelse med en maskuliniserad och ung profil. Den har ofta anammats vänsterns radikala propagandaformer och framställer det som upproriskt och radikalt att vara höger.

Konspirationsteoriernas fabrikanter är en rörelse med potentiell makt och ambitionen att åstadkomma politisk förändring, antingen det sker genom att skrämman meningsmotståndare till tystnad, genom inspiration till (eller deltagande i) terrorhandlingar eller genom att driva politiska kampanjer för att till exempel stoppa moskébyggen.

Det har slagit mig att även vi socialister behöver reflektera över vår syn på sanningen. Vi kan berömma oss för att vara ständigt ifrågasättande och för att eftersträva analytiska, marxistiska metoder. Men jag kan lätt erinra mig situationer när jag och andra i min omgivning snabbt fallit för verklighetsförklaringar som bekräftat vår föreställning om världen. "Det vet man ju hur kapitalismen fungerar", är det bakomliggande resonemanget. Vi skulle på sätt och vis kunna vara extra mottagliga för vissa konspirationsteorier, eftersom vi till exempel ifrågasätter vetenskapens opartiskhet i ett kapitalistiskt samhälle. Socialister har inte resurser att sprida desinformation till

hundratusentals följare, men det är viktigt att vi om några står för en prövande kritisk hållning, där vi söker kunskap och inte snabb bekräftelse.

Så att det finns stora likheter mellan ytterhögerens program i land efter land – innebär det att det kan ses som en reaktionär international? Urbán slutsats är att även om ytterhögeren blir alltmer samordnad är det fortfarande långt till en gemensam organisation. I boken skrev Urbán att om ytterhögeren skulle lyckas enas i EU-valet i juni i år skulle det kunna leda till en skarpare högervidning av det europeiska politiska spektrat. Nu vet vi facit och det stämmer att det skett en högervidning i EU-parlamentet. Yttersta högern har ökat sin andel av mandaten från 17 procent till 26 procent, men samtidigt är den mer splittrad än tidigare, i tre partigrupper i stället för två. Det politiska inflytandet när det gäller till exempel poster i utskott blir därför begränsat i den här mandatperioden.

Det finns flera strömningar inom den internationella ytterhögeren, en del mer lutande åt nyliberalism, andra mer identitära. Nyfascisterna finns men utgör en minoritet. Den strömning som lyckats bäst att samordna sig är enligt Urbán de kristna fundamentalisterna, särskilt när de samlats till kamp mot feminismen.

Hur bekämpa extremhögeren?

Att kämpa mot ytterhögeren innebär att kämpa mot de missförhållanden som lett till dess framväxt. Mot nyliberalismen, mot den ekologiska krisen, mot den samhällsutveckling som stärkt uppfattningen att kakan inte räcker åt alla.

Det innebär också att ständigt visa på ytterhögerens falska anspråk på att representera folket. Trump vann valet 2016 med en retorik som sade sig vara mot Wall Street, i vanliga människors intressen, men den politik han genomförde tjänade storkapitalet på Wall Street.

Yttersta högern har i många länder lyckats vinna röster i arbetarklassen och bland grupper som drabbats av lånekriser och industrinedläggningar. Men det innebär inte att extremhögeren bedriver en klasspolitik som gynnar dessa grupper.

Det gäller att visa att kampen mot

åtstramning och mot den reaktionära migrationspolitiken hänger ihop - en svårare uppgift som handlar om att återupprätta den klassolidaritet som nyliberalismen förstört. Det är nödvändigt att återskapa den gemensamma väven, bland annat genom att skapa nya former för facklig organisering och att bygga sociala rörelser.

Det handlar också om att ta sig an nya frågor. När ytterhögeren vill bekämpa våld med enbart skärpt straffpolitik måste vänstern visa att våldet har sina rötter i ökad ojämlikhet och förstörelse av lokala ekonomier. Ojämlikheten måste bekämpas och rikedomerna omfördelas. Men vänstern behöver också ta sig an säkerhetsfrågor i sig. Urbán nämner att befolkningen i vissa regioner i Mexiko samlas för att gemensamt garantera säkerheten inte bara för att bekämpa våldet som sådant utan också för att bygga upp lokalsamhälle och gemenskap.

Andra exempel han ger på sociala rörelser som motverkar ytterhögerens splittring är rörelser för dem som drabbats av bolånekrisen och till försvar av offentlig service liksom de vårdcentraler, apotek, sociala matsalar, daghem, stadsträdgårdar med mera som bildats i direkt samarbete mellan producenter och konsumenter i Grekland. Under och efter flyktingkrisen 2015 formades i Spanien ett nätverk av städer och frivilligorganisationer som stödde flyktingar och organisationer som organiserade räddningsaktioner på Medelhavet. Tillsammans lyckades de motverka den främlingsfientliga backlash som kom att dominera debatten i resten av Europa. Urbán menar att det är ett praktiskt exempel på att man kan motverka främlingsfientlighet genom att inte anpassa sig, utan gå sin egen väg.

Ytterhögeren har lyckats bättre än vänstern att kanalisera missnöjet och bli sedd som ett verktyg för väljarnas protest – även om det finns undantag, främst i Latinamerika där mer vänsterinriktade regeringar de senaste åren kritiserat nyliberalismen. Urbán tar upp två exempel på vad vänstern inte bör göra om den ska lyckas ta ifrån ytterhögeren den rollen. Den ska inte härma högern och den ska inte underlätta för ytterhögeren att stärka den outsiderroll som gynnar den.

Den här sommaren har bjudit exempel på

bägge strategierna på ett sätt som stärker Urbáns varningar. I valet i Storbritannien 4 juli vann Labour med ett mycket återhållsamt program. Det framställdes som en stor seger för en förnuftig medellinje. Valresultatet berodde i själva verket på att Tory-partiets väljarstöd rasade samman, delvis på grund av alla skandaler kring hanteringen av covidkrisen ("Partygate") men sannolikt ändå främst på grund av nedskärningarna i välfärden och de ökade levnadsomkostnaderna. Framför allt visade sig inte Labours linje vara något sätt att bekämpa ultrahögern som i valet representerades av Nigel Farages Reformparti. Partiet gick kraftigt framåt och fick 13 procent av rösterna nationellt – men på grund av det odemokratiska valsystemet med enmansvalkretsar fick det bara 5 parlamentsplatser. Att jämföra med Liberaldemokraterna som samlade ungefär lika många röster men fick 72 platser. Den ilska detta väcker kommer säkert på sikt att stärka ytterhögern.

Månaderna därefter har varit ett enda långt planerat återtag för Labour. Förhoppningar har svikits i hög takt. Energistödet till nästan en miljon pensionärer kommer att dras in, trots att bränslepriserna väntas stiga kraftigt. En stödfond som infördes 2021 för att mildra effekterna efter covid kommer inte att förlängas. Det kommer att drabba fattiga familjer och deras barn. Den enda som lovat "frikostigt" är inrikesministern Yvette Cooper som förklarar att rekordmånga migranter kommer att utvisas.

I det franska parlamentsvalet hade ytterhögerns Nationell samling blivit största parti i första valomgången i slutet av juni och om de skulle segra även i andra omgången, skulle vägen fram till presidentvalet om två år synas krattad för Marine Le Pen.

Det förhindrades av att en rad partier gick samman och bildade Nya folkfronten, NFP, samtidigt som de manade till en republikansk front, det vill säga att Le Pens motståndare till höger, i mitten och till vänster skulle enas om att dra tillbaka sina kandidater i de valkretsar där något annat parti var störst och kunde besegra Nationell samling.

Den valtaktiken användes första gången i presidentvalet 2002 då Jean-Marie Le Pen

stod mot högerkandidaten Jacques Chirac, som fick röster från vänstern och mitten. Det som hänt under de två årtiondena därefter är att Nationella fronten, senare Nationell samling, stärkts och alltmer erövrat rollen som främsta oppositionskraft. Vänstern har underordnat sig mitten av rädsla för att störa enheten mot Le Pen. Det gamla socialistpartiet har i praktiken rasat ihop. Nationell samling har alltmer kunnat kanalisera missnöjet med etablissemangen, vilket tydligt visades i första omgångens valresultat.

Urbán hävdar i boken att sådana republikanska fronter förstärker ytterhögerns användbara outsiderroll. Utvecklingen efter 2002 bekräftar den farhågan. Men det som hände 5 juli i andra valomgången visar ändå hur svårt det taktiska dilemmat är. Det fanns skäl att dra en suck av lättnad när NFP blev största blocket i valet. Om Nationell samling fått bilda regering skulle hoten mot migranter och minoriteter ha ökat kraftigt. Den breda vänstern NFP gick dessutom till val på ett konkret och radikalt program, med krav på upphävande av pensionsreformen, stöd till klimatomställningar och indexreglerade löner. Valresultatet visade att det mest effektiva motståndet består i att inte anpassa sig utan formulera den egna vassa politiken.

Efter valet visade Emmanuel Macron sina auktoritära drag genom att vägra låta NFP försöka bilda regering. Efter två månader tillsatte han en premiärminister från ett av valets förlorarparter, republikanerna. I slutänden kan även det här valresultatet leda till att Nationell samling gradvis fortsätter att öka sitt stöd. Det hoppfulla i situationen ligger i att vänstern inte accepterat Macrons manöver utan manat till och sannolikt fortsätter att mana till omfattande protester.

Sociala rörelser avgörande

Ett intressant exempel på sociala rörelsers roll är hur Gyllene Gryning i Grekland bekämpades. Det brukar framställas som att denna klart nyfascistiska strömning led nederlag år 2020 när en domstol slog fast att det var en kriminell organisation och förbjöd den. Urbán hävdar däremot att Gyllene Gryning först besegrades i den sociala kampen på gatorna av den breda antifascistiska rörelsen, därefter politiskt i ett

par val 2019 och slutligen juridiskt. Juridiken kom bara att bekräfta det gatorna uppnått. Samtidigt betonar Urbán att nyfascismen inte försvunnit: det konservativa regeringspartiet Ny demokrati driver en del av ytterhögerens frågor och det finns fortfarande fascistiska grupperingar som framför allt attackerar flyktingläger på öar som Lesbos.

Att misogynin, hatet mot kvinnorna, och bekämpandet av deras rättigheter är en avgörande fråga för ytterhögeren framgår tydligt i boken. Att kvinnorörelserna också haft en avgörande roll för att bemöta och ibland besegra ytterhögeren är desto mer uppmuntrande.

Det polska högerpartiet PiS' angrepp på aborträtten ledde enligt Urbán till den viktigaste mobiliseringen i Europa sedan covid-pandemins början. I Polen var det den största protestvägen sedan Solidarność tid i början på 80-talet.

Kvinnorörelsen använde en mångfald av protestformer från de upprepade svarta måndagarna då svartklädda personer demonstrerade för aborträtten, bilprotester under covidtiden då man inte kunde demonstrera, störningar av gudstjänster i katolska kyrkor och en nationell kvinnostrejck 2020 som åtföljdes av enorma demonstrationer. I många småstäder och byar i Polen var det första gången i historien som demonstrationer genomfördes.

Under valrörelsen lovade den segrande oppositionsledaren Donald Tusk en ny abortlag, men i slutet av augusti tillkännagav han att det inte skulle gå att få igenom lagen genom parlamentet. När jag läst Urbáns bok har jag blivit påtagligt medveten om i vilka stora framsteg yttersta högeren gjort även i Sverige. Det är bara att pricka av: främlingsfientligheten och den hårdnande migrationspolitiken inklusive beredskapen att förklara hela befolkningsgrupper icke önskvärda (genom "erbjudanden" om återvandring även för den som varit många år i Sverige; genom att försvåra livssituationen för de flyktingar som lyckats få ett – tillfälligt – uppehållstillstånd). Inskränkningen av demokratiska rättigheter (förhandsensur av demonstrationer, hot om spionageåtal mot journalister). Hatet eller föraktet mot demokratiska rörelser - bland

annat i form av angreppen på volontär- och fredsorganisationer, minskat stöd till studieförbund och folkbildning. Den identitära beskrivningen av vem som är svensk genom krav på att dela svenska värderingar, utvisningshot om man inte har godandel vilket definieras i relation till ett "normalt" levnadssätt. Likgiltighet för klimatkrisen och en politik som leder till ökade utsläpp. Det som inte slagit igenom i Sverige är antifeminismen och framför allt inte angrepp mot aborträtten - och det ska vi inte tacka regeringen för utan den starka kvinnorörelse som en gång drev igenom en progressiv politik och som erövrade ett stadigt stöd i befolkningsmajoriteten för detta. Och i det som sägs vara världens mest sekulariserade land är den religiösa fundamentalismen visserligen representerad i regeringen men inte stark i befolkningen.

Det slår mig att man ofta säger att regeringen tillsätter dessa utredningar och genomför dessa förslag för att hålla sig väl med Sverigedemokraterna som utgör regeringsunderlag. Det kanske är dags att sluta säga så – det finns inga skäl att tro att inte Kristersson med flera tror på sin politik (åtminstone inte så länge inte en stark opinion tvingar dem att ändra sig). Det som hänt är väl det värsta scenariot – att yttersta högeren inte bara nått framgång utan även förskjutit hela det politiska spektrat åt höger. Det räcker att lyssna på Socialdemokraternas försäkringar om att de inte vill mildra migrationspolitiken för att inse det.

Inför presidentvalet i USA kommer vi att konfronteras med yttersta högerens världsbild gång på gång. Det kommer nog ofta att ske i form av Donald Trumps hatiska eller absurda retorik. Urbáns bok lär oss att inte ta lätt på den retoriken, hur "weird" den än ter sig. Den avspeglar en verklig politisk förändring, ett nytt globalt politiskt fenomen under uppbyggnad. Och det kan mycket väl visa sig att 6 januari 2021 bara var en generalrepetition för kommande konfrontationer. För att orientera oss i den världen och för att bygga det motstånd och den solidaritet vi kan bygga där vi befinner oss, är Urbáns vägledning in i den extrema högervärlden till stor nytta.

FASCIST
LOSERS:
GET·OVER·IT
GET·OUT·OF·DC

Om högerens klimatsvar och en vänster bortom uppgivenhetens realism

Var god tag plats i den bestyckade livbåten!

En tillbakapressad vänster står inför uppgiften att formulera ett svar på en klimatkris som kräver snabba och djupgående samhällsförändringar. Johan Örestig Kling diskuterar **riskerna att vänstern fastnar i abstrakta utopier** samtidigt som högeren formulerar en farlig, men lockande, "klimatrealism" som spelar på och förstärker uppgivenhet och ojämlikhet. Med utgångspunkt i samhällsteoretikern Ajay Singh Chaudharys begrepp "jordens utmattade" och "det långa nuet" reflekterar han över frågan om hur en klimatrealism från vänster skulle kunna se ut.

Vår tid präglas av en kakofoni av motstridiga verklighetsuppfattningar. För att parafrasera Charles Dickens öppningsord i *Historien om två städer* så är det den brinnande tvärsäkerhetens tid, det är det avgrunds djupa tvivlets tid. Det är den nyktra vetenskaplighetens tid, det är de febriga konspirationsteoriernas tid. Det är den sorglösa "gröna tillväxtens" tid, det är den av nödvändighet stundande civilisationskollapsens tid. Det är populismens tid, det är teknokraternas tid. Det är feminismens och antirasismens tid, det är den reaktionära manschauvinismens och gränspatrullernas tid. Det är kommunikationsteknologins tid, det är ensamhetens tid. Den kanske mest grundläggande paradoxen är att den politiska debatten är så uppskruvad och konfliktinriktad samtidigt som folkrörelserna och de politiska partierna är svagare än på länge.

Dessa motstridiga verklighetsuppfattningar kulminerar i klimatdebatten. Å ena sidan talas det om den globala uppvärmningen som en oomtvistlig realitet som kräver skyndsamma och djupgående samhällsförändringar. Å andra

sidan ser vi en oerhörd mängd tolkningar av vad problemet egentligen är och vad som bör och inte bör göras vilka fortplantar sig på sätt som gör att den breda samsynen om det allvarliga läget sällan omsätts till politik. Sociologen Kari Marie Norgaard har till exempel visat hur bilden av den skrattretande konspirationsteoretiskt lagda klimatförnekaren gör det möjligt att komma undan med mer sofistikerade former av förnekelse. Hon pekar på de som visserligen erkänner att den globala uppvärmningen är en realitet men som genom förskönande omskrivningar och teknisk jargong förminskar hotet till ett i mängden av problem som med hjälp av social ingenjörskonst kan "lösas". Vidare har vi de som erkänner allvaret i klimatkrisen men som avfärdar varje försök att dra slutsatser om hur samhället politiskt måste förändras som svar på den. Med ett sådant uppenbart hyckleri, där ledare för stater och företag i det ena andetaget medger att klimatkrisen är reell för att i nästa andetag konstatera att inget bör göras, kan man tänka att den ekosocialistiska vänsterns budskap borde vinna brett stöd. Det är väl alldeles uppenbart att krisinsikt och krispolitik måste gå hand i hand?

FOTO: Andy Hall / Oxfam East Africa

Abstrakt utopism

Men det är inte riktigt så enkelt. Ett inte så litet problem är att förnekelse i olika former kan vara fullt rationell i en tid då alternativen framstår som sämre. I boken *Old Gods, New Enigmas* formulerar författaren Mike Davis det som att vår tids stora problem är att det inte finns något svar på frågan "vem som ska bygga arken" i en värld som bildligt och bokstavligen läggs under vatten. De massrörelser som i tidigare historiska perioder varit källor till hopp om en radikalt annorlunda framtid är idag svaga, antingen numerärt eller organisatoriskt. I frånvaron av massrörelser menar Davis krasst att om man intar en realistisk hållning gentemot klimatkrisen är det som att höja huvudet och stirra rakt in i Medusas ögon. Mötet med verkligheten förvandlar oss obönhörligen till sten och i det ljuset så framstår klimatförnekelse som överlevnadsstrategier. Vad händer med vänstern i bred bemärkelse i en sådan situation? Om man får tro filosoferna Harrison Fluss och Landon Frim så tenderar den att ta sin tillflykt i abstrakt utopism. Elakt uttryck

är det en utopism som grundar visioner på önsketänkande. Framtiden görs till något lockande genom att frikoppla den från nuet. Sådan abstrakt utopism kan dock ta sig väldigt olika uttryck. I boken *Prometheus and Gaia: Technology, Ecology and Anti-Humanism* identifierar Fluss och Frim två typer av berättelser som fått särskilt fäste i debatten om hur vår tids existentiella hot ska förstås och hanteras. Den ena är den "accelerationistiska". I allmänhet yttrar den sig som en stark tro på människans uppfinningsrikedom, att tekniska innovationer och ingenjörskonst ska lösa problem som idag tycks oöverstigliga. Det må vara drömmen om en grön, billig och ousinlig energikälla eller geoengineeringprojekt som "solstrålningsreglering" där jorden kyls ned genom att partiklar som reflekterar solljus sprids i atmosfären. De flesta som sätter sitt hopp till sådant kallar sig inte själva för accelerationister. Men Fluss och Frim visar hur resonemanget understöds av en lång tradition av teknikoptimistiska filosofer som hyllar det enskilda geniet och misstänkliggör det samhälle som håller dem tillbaka. Kreativitet blir här

till en mystisk självständig potential som bara kan realiseras om förlegade och hämmande normer, lagar och institutioner undanröjs. Något tillspetsat blir här den idealiserade människan – geniet – lösningen och de reellt existerande människorna problemet. Den andra berättelsen är den ”ekopessimistiska”. Här är det istället människans hybris och envisa försök att dominera naturen som står i fokus. De existentiella hoten avvärs inte genom ingenjörers ingripande utan genom en ny ödmjukhet där människan upphör att betrakta sig som världens centrum. Här finns kopplingar till filosofiska traditioner som på olika sätt tillskriver naturen andliga egenskaper som människor kan ana men inte förstå. Människan måste med andra ord ge upp alla fåfänga försök att vara världens herre utan istället underkasta sig Moder Jordts nyckfulla vilja, annars kommer naturen att slå tillbaka med full kraft.

Om man får tro Fluss och Frim så kommer dessa idéers dragningskraft från att de inte kräver ett revolutionärt subjekt. De blir lockande orienteringspunkter i en situation då många gett upp hoppet om att de nu existerande institutionerna ska lyckas uppnå de globala mål för utsläppsminskningar som satts upp och när systemkritiska rörelser på många håll i världen är tillbakapressade. När ropen om att vi måste organisera oss och protestera lätt framstår som naiva så ger accelerationismen och ekopessimismen på olika sätt skäl till hopp. Teknologiska revolutioner eller naturens egna gränser kan fortfarande reparera världen och de kräver inte politisk massorganisering. Fluss och Frim är tydliga med att vart och ett av dessa perspektiv har sina poänger. I den accelerationistiska debattens bästa stunder konkretiseras omställningsfrågan av personer med djupa kunskaper om teknik, styrsystem och ingenjörskonst. Den ekopessimistiska debatten har i sin tur fördjupat insikten om naturens gränser och komplexitet och formulerat alternativ till tillväxtekonomier. Men det som gör dem farliga är att de så lätt slår över i misantropi. Människan formuleras på förhand som problemet medan lösningarna blir till abstrakta storheter bortom människornas förståelse och kontroll. Problemet är inte hur ekonomi, politik och samhälle är organiserat utan att människor är

för nedsänkta i fördomar eller att det finns för många människor på jorden. Det gör att frågor om hur teknikutveckling ska kontrolleras demokratiskt, hur vi ska avgöra vilka och vilkas behov som bör prioriteras eller hur vi kan reparera skadade ekosystem lämnas utan svar. Det största problemet är att abstrakta utopiska positioner som på förhand utesluter människors kollektiva handling inte har något att säga om hur vi blir fler och starkare än de som kommer låta stora delar av världen att brinna.

Högerns ”realism”

I boken *The Exhausted of the Earth: Politics in a Burning World* argumenterar samhällsteoretikern Ajay Singh Chaudhary för att det finns ytterligare ett skäl till att den abstrakta utopismen måste överges och det är framväxten av det han kallar ”högerns klimatrealism”. Om högern en gång dominerats av antingen förnekelse av eller ointresse för klimatförändringarna så håller detta nu på att ändras. Det denna höger har förstått som delar av miljörelsen har svårt att acceptera är att den globala uppvärmningen inte sätter oss i samma båt. Vi står inte i valet mellan mänsklighetens gemensamma överlevnad och undergång. Olika delar av världen har radikalt skilda förutsättningar. Chaudhary menar att själva distinktionen mellan nuet och framtiden är problematisk eftersom den framställer klimatförändringarna som ett hot som väntar oss snarare än något som redan pågår. Istället beskriver han det som att vi nu lever i ”det långa nuet”. I en historisk situation där den globala uppvärmningen inte längre är ett potentiellt hot utan en realitet klyvs världen i olika ”temporaliteter”. Manifestationerna av och kraften i klimatkrisen varierar starkt beroende på var du befinner dig på jorden och i klasshierarkierna. För vissa framstår krisen fortfarande som både tidsligt och rumsligt avlägsen medan den för andra bokstavligt talat är vardag. Det som för vissa är problem som förknippas med framtiden är för andra delar av nuet eller kanske rentav det förflutna.

Högerns klimatrealism tar fasta på denna tidsliga och rumsliga ojämlikhet. Den utgår från att vi inte sitter i samma båt utan i olika livbåtar med olika grader av utrymme,

säkerhet och komfort. Men istället för att utmana ojämlikheten så passar man på att använda sina resurser för att bestycka den egna livbåten. Det visar sig i sin naknaste form i upprustning, militarisering av gränser, reaktionär migrationspolitik och elitors nervösa byggande av bunkrar och "gated communities". Det visar sig också genom "ackumulation genom frångående" där odlingsbar jord, naturresurser och annat som länge fungerat som allmänningar privatiseras, eller genom protektionism och patentstrider. Representanterna för denna högerns klimatrealism behöver inte dela politiska värderingar eller mål. Det kan handla om fascistiska, konservativa och liberala krafter som betraktar varandra som fiender. Det som förenar dem är att de med olika medel och intensitet prioriterar en politik som gynnar den egna regionens säkerhet och den egna gruppens livschanser på bekostnad av andra regioner och grupper. Det är en politik som inte primärt söker ett brott med den fossila kapitalismen utan snarare inriktar sig på att bygga en nykolonial världsordning där tillgången till mineraler och andra centrala resurser säkras samtidigt som en skyddsvall byggs som kan hålla "jordens fördömda" på behörigt avstånd.

Chaudharys poäng är att högerns klimatrealism är farlig just för att den är ett alternativ som för tillräckligt många kan upplevas som det bästa. Om det mesta pekar på att varje försök att ta sig an klimatkrisen genom internationella samarbeten kraschar och att olika regioner istället börjar satsa på att rusta sig själva på bekostnad av andra så kommer en mentalitet etablera sig om att endast de korkade håller fast vid jämlikheten och solidariteten. Om vänstern av de flesta förknippas med abstrakta visioner om ett postkapitalistiskt samhälle eller med naiva idéer om att en populistisk valkampanj och ett regeringsskifte ska vända skutan så blir högerns klimatrealism inte bara en partsinlaga utan den enda till buds stående realismen. Det som krävs är enligt Chaudhary framväxten av en klimatrealism från vänster som innebär ett kvalitativt brott mot en höger vars realism i grund och botten kapitaliserar på människors uppgivenhet.

En ekosocialism för det långa nuet?

Hur kan då en sådan realism se ut? Chaudhary slår fast att dess absolut viktigaste grundpelare är en odogmatisk klassanalys. Varje rörelse som inte består av miljardärer måste bygga makt genom att mobilisera många människor. Klassanalys handlar då om att kartlägga hur det rådande systemet slår mot olika grupper och vilka potentiella allianser det bäddar för. Ett nyckelbegrepp för Chaudhary är den "extraktiva kretsen". Den globala kapitalismen är ett extraktivt system. Det reproduceras och expanderar genom exploatering av natur, djur och människor över hela planeten. Denna rovdrift accelererar över tid på sätt som leder till utmattning. Det kan handla om odlingsmark som efter år av hård exploatering ger allt sämre skördar, om köttindustrins avlade djur som i smutsen, trängseln och stressen dukar under i virussjukdomar eller om de människor som i arbete eller jakt på arbete slits ut både fysiskt och psykiskt. Dessa olika former av utarmning är sammantvinnade som noder i den extraktiva kretsen som knyter dem samman genom globala flöden av kapital och varor. Det lägger grunden för en kollektiv erfarenhet som potentiellt kan utvecklas till ett politiskt subjekt: jordens utmattade.

Uttrycket är en ordlek som anspelar på Frantz Fanons skrift *Jordens fördömda*. Det är flera tankar som Chaudhary låter sig inspireras av hos Fanon. Den första är hur Fanon bryter mot eurocentrismen genom att vända världen på huvudet och behandla de koloniserades kamp som avgörande. Chaudhary menar att vi nu befinner oss i början av en återpolitisering av världen. Den nyliberala eran präglades av en allmän tillbakagång för de folkrörelser som blomstrat under 1800- och 1900-talen, där politiken på olika sätt reducerades till administration av marknadsliberala åtgärder. De konflikter och stridigheter som följt i spåren av finans- och skuldskriser är tecken på ett skifte och detta sker framförallt i det globala Syd. Den andra är hur Fanon analyserar de koloniserades situation och medvetande på ett konkret och realistiskt snarare än abstrakt och idealiserande sätt. Han tog de koloniserades motstridiga intressen och konfliktfyllda tanke- och beteendemönster

såväl som våldets avhumaniserande effekter på största allvar. En klimatrealistisk vänster måste förhålla sig till jordens utmattade på ett liknande icke-idealiserande sätt. Chaudhary pekar bland andra ut marxisten Stefania Barca som en förebild. Med sitt begrepp ”de fattigas miljökamp” försöker hon bryta sönder den förhärskande bilden om en nödvändig motsättning mellan fattigas kamp för att förbättra sina materiella villkor och värnandet om miljön. I det globala syd pågår ständigt konflikter där bönder, urfolk eller organisationer i slumområden på en och samma gång kämpar för sitt eget uppehälle och för att skydda sin närmiljö från statens och kapitalets rovdrift. Deras autonomi och materiella förutsättningar bygger ju på att närmiljön inte exproprieras och utarmas. Denna kamp ska inte idealiseras. Den är spontan, stökig och motsägelsefylld. Däremot är den stoff för vad filosofen Ernst Bloch kallar ”konkret utopism”, det vill säga visioner grundade i reellt existerande tendenser i nuet som pekar mot nya sätt att organisera sig, att grunda solidariska relationer och att utforma samhället. I detta fall handlar det om möjligheten att formulera politiska mål som förenar snarare än ställer materiella och ekologiska mål emot varandra. En klimatrealism från vänster måste bygga på sådana initiativ, skala upp dem till internationell nivå och etablera allianser mellan grupper som idag står främmande inför varandra.

Det viktigaste bidraget i den klimatrealism som Chaudhary presenterar är betonandet av att framtiden redan är här. Om vi på allvar vill utmana högerns klimatrealism som nu vinner mark så måste vi bygga en rörelse här och nu, inte vänta på att högern och kapitalet ska falla på eget grepp. En sådan rörelse kan inte över en natt uppfinna de organisationer och institutioner som skulle behövas för att vinna denna kamp på enklast möjliga sätt. Det finns heller inte tid att vänta på att det ska hända. Tvärtom måste den byggas upp under omständigheter som är långt ifrån perfekta, handla både inom ramen för och i strid med de institutioner som dominerar idag. Den måste också vara en taktiskt och strategiskt bred kyrka. Vi kan inte på förhand veta exakt vilka kampmetoder och former för organisering

som har störst potential. Sannolikt är det en kombination av strategier som många idag ser som oförenliga som kommer krävas.

Det som gör Chaudharys bok så intressant är just att han försöker inta något slags ”meta-vänsterposition” där han för samman ståndpunkter som sällan ryms mellan samma pärmar. Ta bara det faktum att han argumenterar för att en klimatrealism från vänster måste bryta sönder den extraktiva kretsen. Här är Chaudhary både radikal och militant. De planetära gränserna kräver hushållning med ändliga resurser och det gör varje idé om ett högteknologiskt konsumtionssamhälle oförsvarbart. Eftersom stater och företag kommer göra allt i sin makt för att skydda den extraktiva kretsen så kommer nedmonteringen av det fossila kapitalet att bli en våldsam process och Chaudhary argumenterar för en kombination av icke-våldsligt och militant motstånd. Men i samma bok menar Chaudhary att en klimatrealistisk vänster inte ska inbilla sig att någon socialistisk revolution väntar runt hörnet. Tvärtom spår han en framtid som är fragmenterad där olika samhällsmodeller och institutioner dominerar i olika delar av världen. Han argumenterar också för att en klimatrealistisk vänster måste vara så pragmatisk att den är beredd att sluta allianser med kapitalister med intresse av att investera i fossilfri produktion. En elak tolkning är att Chaudharys kropp är en bärare av klivna personligheter, där en anarkist, en leninist och en gråsosse försöker samexistera. Det blir märkligt när han i sin diskussion om behovet av att underminera USAs hegemoni närmast passivt-aggressivt försvarar Kina. Det blir förvirrande när han gång på gång upprepar att vänstern måste sluta sig samman samtidigt som frågan om vilka organisationsformer som det skulle kräva diskuteras på undvikande sätt. Men det går att läsa boken välvilligare, som ett ärligt försök att vända sig till hela vänstern och låta dess olika schatteringar konfronteras med varandras världsbilder och övertygelser. För utan sådana konstruktiva konfrontationer är vi dömda att förbli isolerade i våra små, trygga och självtröstande men politiskt irrelevanta rum.

LINUS BERTILSSON

Liberalismen som slavägarideologi

Ett huvudspår hos den italienske filosofen och historikern Domenico Losurdo är att liberalismen har sitt ursprung hos slavägare, för vilka vissas frihet och andras slaveri inte utgjorde någon motsättning. Det samtida skimret som omger liberalismen kan endast upprätthållas om vi ignorerar vilka som har kallat sig liberaler och vad de har gjort. Enligt Losurdo innebär detta att vi förblindas – flyktinguågorna kopplas inte till de västliga attackerna i Mellanöstern, nedmonteringen av socialstaten uppfattas som ett nödvändigt öde snarare än som ett aggressivt klassprojekt. I detta bidrag till **Röda rummets essäserie om den samtida marxistiska teorin** – som ligger till grund för en antologi inom samma tema som kommer att publiceras av bokförlaget Daidalos hösten 2025 – förklarar Linus Bertilsson vad Losurdos kontrahistoria om liberalismen består i och varför den är viktig.

En vanlig uppfattning om liberalismen är att vi har att göra med en politisk ideologi där individens fri- och rättigheter betonas tillsammans med privategendomens förtjänster och statsmaktens begränsning. Företagsamhet, framåtanda, tolerans och – mer än något annat – frihet är liberalens ledord. Rättsstaten skyddar den medborgare som genom kapitalismen har givits ett överflöd av varor och njutning.

Mot en sådan skolboksdefinition vänder sig den italienske filosofen och historikern Domenico Losurdo med kraft. Losurdo tar sig an utmaningen att gräva fram liberalismens ursprung hos en slaväggande aristokrati på andra sidan Atlanten och följa dess teori och praktik under de senaste 250 åren. Losurdo motsätter sig fullt ut likställandet av liberalism, modernitet, frihet och framsteg och erbjuder en omtolkning av centrala frågor som har med imperialism, världskrig och revolutioner att göra.

Liv och verk

Losurdo lägger fram sin syn på liberalismen i ett flertal böcker. Mitt mål här är att, med fokus på den kändaste av dem, *Liberalismen: en kontrahistoria* (på svenska 2022, på italienska 2005) presentera de breda dragen i denna syn. Detta arbete blir dock enklare att

beskriva om vi först tar en kort omväg över Losurdos liv och verk i övrigt. Han föddes 1941 i Sannicandro di Bari i Italien. Han tillbringade sin studieperiod vid universitetet i Urbino, där han sedan blev professor i filosofihistoria. Han kom till följd av 1960-talets vänstervåg att radikaliseras politiskt och anammade tidigt en Kina-vänlig kommunism. Det aktiva politiska engagemanget höll i sig livet ut: han var ursprungligen medlem i PCI, det italienska kommunistpartiet, för att efter dess upplösning 1991 bli del av de efterföljande partibildningar som gjorde anspråk på att föra moderpartiets arv vidare.

Losurdos filosofiska och akademiska gärning gick ständigt hand i hand med hans politiska aktivism. Bland hans tidiga verk märks böcker om tysk och italiensk marxistisk filosofi; senare ägnade han sig ingående åt studier av den tyska klassiska filosofin, särskilt Immanuel Kant och G.W.F. Hegel. Hegel förblev en viktigt teoretisk referens, tillsammans med den marxiska samhällskritiken.

Historiskt inriktade böcker om diverse filosofer fortsatte att utgöra merparten av Losurdos skriftliga produktion fram till 2000-talets början. Han skrev bland annat böcker om Heidegger som krigsideolog och om Nietzsche som aristokratisk rebell. De representerar, tillsammans med böckerna om Hegel och Kant, den filosofihistoriska sidan hos hans gärning.

Under sina sista levnadsdecennier närmade han sig frågan om modernitetens historia. Förutom liberalismen och kommunismen behandlas här bland annat fredsiden, icke-våldsrörelsen och den allmänna rösträtten. Genom att skänka den moderna historiens krig och revolutioner deras rätta betydelser vill Losurdo utmana samtidens ”revisionistiska” historiografi. Hans närhet till de realsocialistiska projekten – inklusive stalinismen under andra världskriget och vårt samtida Kina – har borgat för kontroverser; helst bör detta dock ses mot bakgrund av hans filosofiska grundsyn: vi kan inte önska oss en annan historia än den vi faktiskt har, och för oss socialister ingår här realsocialismen. Att han för den delen inte är immun mot felbedömningar borde förvisso vara självklart.

Losurdo gick bort 2018, till följd av hjärncancer. Det var först mot slutet av hans liv som hans internationella renommé på allvar började göra sig hört, och då mycket tack vare hans kritik av liberalismen.

Liberalismens ursprung och definition

Losurdo använder ett ideologikritiskt och historiserande angreppssätt i sin undersökning av liberalismen. Han förfrämligar oss från vår samtids förhärskande synsätt genom att konfrontera oss med fenomenets historia. Vi ska finna liberalismens kärna i dess konkreta historiska framväxt och utveckling, inte i dess självbild.

Så när han ställer den sedvanliga frågan ”vad är liberalism?” undviker han varje fristående begreppsdefinition och frågar istället: Vilka är och var liberalerna? Och vad har de faktiskt sagt och gjort? Vi får veta att en liberal ikon som John Locke betraktade slaveriet som någonting ”självklart och obestridligt” och därtill själv hade intressen i slavhandeln. Och vi får lära oss att en för oss okänd figur som John Calhoun var en mycket inflytelserik politiker i 1800-talets USA som försvarade alla de centrala liberala dygderna samtidigt som han levererade ett brinnande försvar för sydstaternas slaveri. Och Adam Smith, som för de flesta idag är känd som den ekonomiska liberalismens fader, var på en avgörande punkt rent anti-liberal: i syfte att avskaffa ett enligt Smith så motbjudande fenomen som just slaveriet var den skotske upplysaren villig att förorda en ”despotisk regering”.

Frågorna hopar sig i takt med motstridigheterna. Vad kännetecknar egentligen liberalismen? Enligt Losurdo: politisk frihet och slaveri. Losurdo understryker att ”uppkomsten av liberalismen och spridningen av rasbaserat slaveri som egendom är resultatet av en tvillingfödsel.” Han spårar detta ursprung till den liberala revolutionen par excellence, den amerikanska, där en frihetsparadox yttrar sig i konflikten mellan kolonisatorerna och moderlandet: de amerikanska rebellerna vägrar att ingå i vad de kallar för ett politiska slaveri under den brittiska monarkin – samtidigt som de själva behållit hårt fast vid sin rätt att äga slavar.

I denna frihetsparadox har Losurdo funnit ledtråden för sin framställning. Här skiner det hegelsk-marxiska arvet igenom, vilket leder honom till att söka efter världshistoriens puls i de objektiva motsättningar som yttrar sig i sammandrabbningar mellan klasser och folk, liksom i konfrontationen mellan fromma önsknings och obeveklig realitet.

Vad innebär detta mer konkret? Losurdo

betonar att liberalismen är ett klassprojekt, närmare bestämt ett försök hos en från traditionella auktoriteter frigjord, slavägarklass att bygga en frihetlig politik och kultur genom att förpassa det tunga och smutsiga arbetet till en lägre stående kast. Genom den oinskränkta makten över slavarne kan man själv definiera sig som herre med en högre, förfinad kultur. Losurdo talar därför hellre om en "liberal aristokrati" än om en borgarklass.

Losurdo finner denna liberalism i dess renaste form i USA men ser den även annorstädes: i de europeiska staternas världsvida kolonialsystem liksom i införandet av arbetshus och fabriksdisciplin på hemmaplan. Det sena 1700-talets arbetare, verksamma under miserabla förhållanden i London och Manchester eller tvingade att slita i tukthus istället för att leva av de traditionella "poor laws", framträder som släktingar till de afroamerikanska slavarne. Den liberala tendensen går mot uppdelningen av världen i två – de som avnjuter och de som arbetar.

Losurdo vill dock inte bara förkasta liberalismen. Den inbegriper enligt honom trots allt vissa framsteg: människan har här vågat ställa sig själv i centrum, istället för gudar och konungar, och möjliggjort en upplyst, sekulär kultur. Den anonyma borgerliga rättsstaten och dess inneboende mekanismer för maktbegränsning utgör grunder att bygga vidare på, oaktat hur mycket samma apparat missbrukats av de liberala aristokraterna själva. Problemet är att man tillskurit sig ett begränsat "heligt rum" som exkluderar alla andra, i synnerhet arbetare och slavar. Det kommer därför an på dem att förverkliga det projekt liberalismen påbörjat och därigenom föra liberalismen bortom sig själv.

Den moderna historiens dynamik

Men nu ser ju världen inte likadan ut idag som på 1700-talet – slaveriet har avskaffats, demokratier instiftats, allmän rösträtt lagstadgats. För att göra sin syn på liberalismen trovärdig måste Losurdo följa frihetsparadoxens utveckling fram till våra egna dagar. Det är en utveckling som för honom sammanfaller med den moderna historiens dynamik i dess helhet.

Det är för Losurdo avgörande att denna utveckling inte kan ses som en spontan mognadsprocess – istället drivs historien på av konflikt och kamp. I det här sammanhanget

lyfter Losurdo fram tre huvudsakliga faktorer. För det första bidrar de olika liberala aristokratierna själva genom sin kritik av l'ancien régime. Mot monarkins godtycklighet riktade man Deklarationen om människans och medborgarens rättigheter, men dess innehåll kunde även komma till användning i kampen mellan de olika liberala aristokratierna: briterne pekar på skenheligheten hos de amerikanska slavägarna; amerikanerna kontrar genom att påtala briterne kolonier och arbetshus. Härigenom öppnas ett visst spelrum för kritik inom den nyvunna sekulära offentligheten.

Avsevärt viktigare är dock – för det andra – de förtryckta klassernas kamp. Arbetare och slavar finner sig inte i sin underordning, de gör uppror och kräver sin rätt. Losurdo framhåller 1790-talets haitiska revolution, där före detta slavar tog makten och avskaffade slaveriet, som paradigmiskt exempel här.

För det tredje identifierar Losurdo den "radikalism" som har sin grund i uppkomsten av ett organiskt obundet skikt av "rotlösa intellektuella" som en viktig faktor för historiens utveckling, vilka alltså med större och större frihet kunde kritisera den bestående ordningen. Den franska revolutionens jakobiner är Losurdos paradigmatiske exempel, men även Marx och Engels räknas hit.

Utifrån det kritiska rum som de liberala idealen ger upphov till, och med de intellektuella radikalernas hjälp, kan de förtryckta klasserna under den moderna historiens gång utmana den liberala makten och hegemonin. Det är en segdragen kamp, som så småningom resulterar i slaveriets avskaffande i USA och bildandet av arbetarorganisationer i Europa och annorstädes.

Det innebär inte att utvecklingen är enkel eller linjär. Liberalerna ger inte upp sin maktställning utan kamp, de biter sig fast i sina privilegier och mobiliserar härför statsmakt, militär och propaganda. Under 1800-talet intensifieras den västerländska imperialismen samtidigt som rasbiologi och "survival of the fittest" blir ledande ideologiska paroller. Losurdo vässar sina argument till det yttersta när han vidhåller att det är i det amerikanska slaveriet och utrotningen av ursprungsbefolkningen och i det brittiska kolonialstyret som nazismen och fascismen finner sina främsta inspirationskällor. Hitler och Mussolini var inte så mycket anti-liberaler, snarare stod de för en radikaliserad liberalism

med andra medel. Utifrån dessa disparata projekt understryker Losurdo en allmän historiefilosofisk poäng: det är när man likt liberalerna till varje pris vill "undertrycka det objektiva i politisk-sociala konflikter" som konflikten blir som värst.

Men Losurdo vill understryka att den historiska processen är komplex även för de förtryckta klasserna. Dessa kan nämligen mycket väl ställas mot varandra. Frigörelse kan, som han uttrycker det, tvinnas samman med "de-emancipation". Återigen är USA främsta exemplet: "Tendensen till sociala framsteg för de fattiga vita sammanföll med ett fullbordande av de svarta slavarnas avhumanisering." Dessa motsättningar kan utnyttjas av liberaler, men också av sig själva ställa hinder i vägen för en allmän frigörelse; vi får inte låta oss bli lurade av idén om de förtryckta klassernas essentiella godhet.

Liberalismen idag

I sin liberalismbok uppehåller sig Losurdo huvudsakligen vid 1700- och 1800-talen. I böcker som *War and Revolution* och, mer kontroversiellt, *Stalin: History and Critique of a Black Legend* följer han den moderna historien vidare under 1900-talet. För Losurdo är det under detta århundrade, med upprättandet av ett socialistiskt block i öst och den stora mängden antikoloniala revolutioner, som liberalismen för första gången utmanas på allvar. Efter östblockets fall cirka 1990 har den kunnat härja desto mer fritt. Att detta inte innebar något slut på krig och elände slår Losurdo fast i inledningen till hans bok om fredsiden: "På tre årtionden, efter en rad krig, hundratusentals döda, miljoner skadade och miljoner flyktingar, har Mellanöstern förvandlats till en ruin och grogrund för nya konflikter. Och det är bara en av oroshärdarna." Vad som framförallt hände 1990 var förlusten av en motpol och den resulterande intensifieringen av det liberala projektet på såväl ekonomisk och politisk som ideologisk nivå.

Att liberala krafter desto mer ostört kunnat göra bruk av en alltmer närvarande medieapparat har bidragit till det rosiga skimmer som många förknippar med liberalismen idag. För Losurdo innebär detta en katastrof som gör oss oförmögna att tolka det som sker precis framför ögonen på oss – flyktingvägarna kopplas inte till de västliga

attackerna i Mellanöstern, nedmonteringen av socialstaten uppfattas som ett förvisso beklagansvärt men likväl nödvändigt öde snarare än som ett aggressivt klassprojekt.

Mot alla som efter Sovjets fall vill se den kommunistiska utmaningen som förgången hävdar Losurdo med emfas: klasskampen försvann aldrig, kommunismen har aldrig dött, den koloniala eran är inte över och vi är ännu ofrånkomligen i historiens mitt. Härifrån måste vi på nytt ta itu med att demaskera liberalismen och därigenom bidra till att infria modernitetens löften om frigörelse.

Losurdos realistiska och antikoloniala marxism

Ett vidare syfte med Losurdos historia över liberalismen och moderniteten är att bidra till en ny sorts marxism. Han vill låta den koloniala frågan komma till sin rätt och ifrågasätta de varianter av den samtida marxismen som tror sig kunna dra ett streck över 1900-talets realsocialistiska bravader. Det leder till en utpräglat politisk och historisk marxism, där internationella relationer och realpolitiska maktspel prioriteras framför analyser av kapitalismens ekonomiska logik eller subtila kulturteorier. Emellanåt förvecklar sig Losurdo här i onödig polemik mot meningsmotståndare – hans genomgång av den "västliga marxismen" i en av hans sista böcker är allt annat än inkännande – men det är åtminstone tydligt att han representerar ett självständigt perspektiv där välbehövlig realism kombineras med ett enträget humanistiskt patos.

För den marxistiska teorins vidkommande drar han ur den moderna historiens utveckling vissa slutsatser som för många marxister torde te sig bittra: vi bör enligt Losurdo överge föreställningarna om statens bortvittrande eller marknadens fullständiga avskaffande, för att istället fokusera på det mest trängande: liberalism som gäller alla människor, inte bara ett aristokratiskt fåtal. För det krävs medvetet bruk av stat och ekonomi, med vilkas hjälp varje framtida aristokrati ska göras omöjlig. I viss mening möter de liberala och realsocialistiska projekten varandra här, i bortre änden av Losurdos perspektiv, när det handlar om att äntligen låta frihetens verklighet motsvara dess begrepp.

ARNE MÜLLER

Kallt stål Varmt blod

”Fossilfritt stål”, batterifabriker, e-bränslen, vätgasbaserad tillverkning av konstgödsel – det har radats upp industriprojekt i norra Sverige kopplade till klimatomställningen. Många av satsningar visar verkligen på tekniska framsteg som kan bli viktiga hjälpmedel när användningen av fossila bränslen snabbt ska avvecklas. Samtidigt visar planerna i norra Sverige att inte ens de bästa tekniska lösningar kan lösa klimatkrisen så länge de används inom ramen för en ekonomi som bygger på vinstmaximering och fri konkurrens. Arne Müller analyserar **”den gröna omställningen” i Norrland**. (Texten skreus i augusti, före de senaste händelserna kring bland annat Northvolt)

Först ut var Hybrit, ett samarbete mellan LKAB, SSAB och Vattenfall, som syftar till att lösa en av klimatomställningens riktigt svårknäckta nötter. När stål ska tillverkas måste till att börja med järnatomerna befrias från de syreatomer som de sitter ihop med. I traditionella stålverk har det gjorts med hjälp av kol, vilket gör att man får stora mängder koldioxid som restprodukt. Stålintutrin står för 7-9 procent av de globala

koldioxidutsläppen. Hybrit-metoden bygger på att man istället använder vätgas. Då blir restprodukten istället vattenånga. Ibland kan kemi vara något riktigt vackert.

Från början var tanken att SSAB:s produktion skulle ställas om med hjälp av den nya metoden. Men 2020 meddelade LKAB att man helt ska ställa om från att tillverka järnmalmspellet till järnsvamp, rent järn, framställt med vätgasmetoden. Detta är det första steget i stålframställningen. Det innebär att utsläppen

från de stålverk som köper järmsvampen från LKAB minskar. Bolaget uppskattar att den totala utsläppsminskningen blir 40 till 50 miljoner ton koldioxid. Det är ungefär lika mycket som de årliga utsläppen i Sverige.

En annan del av LKABs nya strategi är att börja ta tillvara bland annat sällsynta jordartsmetaller och fosfor som en biprodukt vid brytningen av järnmalm i Kiruna.

2017 meddelade det nystartade företaget Northvolt att man kommer att bygga en första stor batterifabrik i Skellefteå. Delar av fabriken står på plats. Flera tusen arbetare har anställts och efter en del problem har produktionen kommit igång. Fullt utbyggd kommer fabriken årligen att tillverka batterier motsvarande vad som krävs för en miljon medelstora elbilar. Jämfört med de flesta andra batterifabriker är klimatavtrycket från tillverkningen lågt.

2021 meddelade ett annat nystartat företag, H2 Green Steel, att man kommer att bygga ett helt nytt stålverk i Boden som ska använda sig av vätgasmetoden. Det nya stålverket kommer att lite drygt fördubbla den svenska stålproduktionen och skapa 1500 jobb i Boden.

Några veckor senare offentliggjorde det spanska företaget Fertiberia planer på en vätgasbaserad konstgödsel-fabrik i Luleå.

Detta är de största industriprojekten. Till det kan läggas flera fabriker som ska framställa flytande bränslen som ska ersätta fossila fartygs- och flygbränslen. Det finns planer på en lång rad vindkraftsprojekt och flera stora gruvor.

För några år sedan räknade Handelskammaren i Norrbotten ihop alla planerade investeringar. Resultatet var att 1000 miljarder kronor kommer att investeras i Norrbotten och Västerbotten fram till 2040. En ny beräkning 2023 visade att summan vuxit till 1400 miljarder.

Det kommer att behövas en omfattande inflyttning för att fylla alla de nya jobb som skapas. Peter Larsson, regeringens samordnare för industrisatsningarna, har gjort en beräkning som landar i att det skulle behövas ytterligare 100 000 invånare i Norrbotten och Västerbotten redan 2035. Det skulle vara ett drastiskt trendbrott efter 50 år med en mycket liten befolkningstillväxt, som varit helt koncentrerad till några få städer vid kusten.

Enorma investeringar som skapar tiotusentals jobb, ger utsikter om att negativa befolkningstrender vänds och dessutom kan ge en rejäl skjuts framåt för klimatomställningen. Inte undra på att industriprojekten fått kommunalråd att jubla och väckt förhoppningar bland stora delar av befolkningen.

Det är frestande att sluta berättelsen här, när allt är målat i ljusa färger. Men när något ser ut att vara lite för bra för att vara sant finns det anledning att titta lite närmare. Det är det jag har försökt göra i boken "Norrskan – drömmen om den gröna industrin". Det är framför allt tre frågor jag sökt svaret på.

- Är de nya industrierna verkligen fossilfria?
- Går det att få fram all den el och de metaller som behövs?
- Blir de gynnsamma effekterna för samhällsutvecklingen verkligen så stora som utlovat?

Här ska jag mest ägna mig åt de två första frågorna.

Investeringarnas klimatavtryck

Det är lätt att få intrycket att en stor del av klimatomställningen redan är avklarad. I annonserna för elbilar står det att de släpper ut 0 gram koldioxid. Elproduktionen i Sverige beskrivs som fossilfri. Nu ska det tillverkas fossilfritt stål, fossilfri cement och fossilfria bränslen. I regeringens klimathandlingsplan nämns olika varianter av begreppet fossilfri 278 gånger.

Verkligheten är betydligt mer komplicerad. De fossila bränslena smyger sig in överallt i produktionsprocesserna. Det behövs en massa metaller för att bygga ett vindkraftverk. Det ska transporteras till platsen där det ska stå. Vägar ska byggas och skog ska avverkas. Det behövs ett fundament av betong. I varje steg av processen används fossila bränslen. Ändå är utsläppen låga om man fördelar dem över vindkraftverkets livslängd. De undersökningar jag har tittat på kommer fram till att det handlar om ungefär 10 gram CO₂ per kilowattimme (KWh). För kraftverk eldade med fossilgas handlar det om flera 100 gram per KWh. Kolkraft orsakar än större utsläpp.

Men utsläppen är inte noll, särskilt inte om man också räknar in att det behövs utbyggnad av elnät och någon form av energilagring för de tillfällen när det inte blåser.

Eftersom de fossila bränslena tar sig in i alla produktionsprocesser tvivlade jag på att begreppet ”fossilfritt stål” var en korrekt beskrivning av verkligheten. När H2 Green Steel lämnade in sin ansökan om miljötillstånd kunde jag undersöka detta närmare.

Så här stora koldioxidutsläpp orsakar det ”fossilfria” stålverket i Boden:

Fossilgas: 550 000 ton

Kol: 95 000 ton

Järnmalmspelletts: 170 000-340 000 ton

Zink: 100 000 ton

El: 40 000-150 000 ton

Andra insatsvaror: ?

Transporter: ?

Totalt: över 1 000 000 ton

I ansökan skriver företaget att man fortfarande kommer att behöva en del fossilgas, vilket orsakar utsläpp på drygt 500 000 ton. Mark- och miljödomstolen konstaterade att det också kommer att användas en mindre mängd kol. Sedan är det själva råvaran, järnmalmspelletts. En livscykelanalys som LKAB låtit göra landar i att om H2 Green Steel skulle använda LKAB:s pellet skulle tillverkningen orsaka utsläpp på 170 000 ton. På grund av bristande kapacitet på Malmbanan kommer bolaget istället att köpa pellets från Brasilien och Kanada. Då kommer utsläppen att bli betydligt högre. Utifrån de genomsnittliga utsläppen vid zinkproduktion läggs ytterligare 100 000 ton till. När det gäller elen har jag gjort en snäll beräkning och räknat på 10 gram CO2 per kWh. Men stålverket kräver så stora mängder el att det ändå blir betydande utsläpp. Det var för komplicerat och osäkert att göra beräkningar för andra insatsvaror och transporter, men klart är att de totala utsläppen kommer att ligga en bit över en miljon ton per år.

Det är jättebra. Ett konventionellt stålverk skulle släppa ut ungefär tio gånger så mycket. Men sammanställningen visar att det även med den nya metoden finns gränser för hur mycket

stål som kan produceras om klimatmålen ska klaras.

Forskarna Mikael Malmaeus och Eva Alfredsson har gjort en förtjänstfull insats genom att visa att investeringar orsakar koldioxidutsläpp. I rapporten ”Hållbara investeringar. Hur mycket gröna investeringar har vi (inte) råd med?” (*Arena idé*, 2020) undersöker de hur stora utsläpp investeringar i Sverige orsakar. Genomsnittet landar på 30 ton per investerad miljon. För investeringar där det används mycket material kan siffran stiga till 50 ton.

Det låter kanske inte som problematiskt höga siffror, men nu är det enormt stora investeringar som planeras i norra Sverige. Även när jag gör en försiktig beräkning och använder mig av forskarnas genomsnittssiffra så skulle de planerade investeringarna på 1400 miljarder i de nordligaste länen orsaka utsläpp på 42 miljoner ton. Det vill säga ganska nära de totala utsläppen i Sverige under ett år. Troligen är det ändå en beräkning som är i underkant med tanke på vilken typ av investeringar det handlar om.

Det här är naturligtvis inget argument för att lägga armarna i kors och inte göra den typ av investeringar som planeras i norr. Men däremot är det ett starkt argument för att det behövs en noggrann prioritering på samhällsnivå av vilka investeringar som är nödvändiga och vilka som det går att vara utan. Det syns idag ingen politisk vilja att göra sådana prioriteringar. Alla planer på investeringar möts av politiska applåder.

Det går att se tydliga politiska motiv för de felaktiga beskrivningarna av att mycket av produktionen redan är fossilfri. Klimatomställningen framstår som enormt mycket enklare om man bortser från det faktum att även elbilar, vindkraft och ”fossilfritt stål” orsakar koldioxidutsläpp. Med den beskrivningen går det att fortsätta att köra bil som förut bara man byter bensin eller dieselbilen mot en eldriven modell. På samma sätt går det att fortsätta att bygga med stål och betong utan begränsningar om teknologin för tillverkning förändras. Det går att blunda för sådant som att vägtransporter orsakar större utsläpp och kräver mer energi än transporter på räls.

Var ska all el komma ifrån?

Där de fossila bränslena ska ut ska elen in och det krävs enorma mängder el. Läger man ihop de största av de industriprojekt som planeras i Norrbotten och Västerbotten ökar elanvändningen i de båda länen från drygt 12 TWh till omkring 110 TWh. Ett rejält överskott på el vänds till ett stort underskott. Det mesta av elen ska användas till att tillverka vätgas för ståltillverkning och tillverkning av konstgödsel.

Jag ställer förstås frågan var elen ska komma ifrån till företrädare för de industrier som behöver mycket el. Svaren kan sammanfattas med att all el som är billig och går snabbt att få fram är välkommen. I klartext betyder det att vindkraft på land är det alternativ som kommer i första hand. Det är det billigaste sättet att producera el och det går relativt snabbt att bygga nya vindkraftparker.

Skulle de 100 TWh som industrierna behöver täckas med landbaserad vindkraft skulle det med dagens teknik behövas mellan 4000 och 5000 vindkraftverk. Idag finns det drygt 1000 vindkraftverk i de båda nordligaste länen.

En kraftig utbyggnad av vindkraften på land kommer att leda till markkonflikter. Några kommunala folkomröstningar har genomförts där en majoritet har röstat emot nya vindkraftsatsningar. Kommuner säger nej till en hel del vindkraftsprojekt.

Tydligast är konflikten med de renskötande samerna. Renskötseln är redan hårt trängd av industriellt skogsbruk, vattenkraft, gruvor, vägar, järnvägar och turism. På detta läggs vindkraftparkerna. En av de renskötare jag intervjuar i boken sammanfattar situationen: ”Den gröna omställningen blir vår död.”

Sedan finns det en ytterligare ett stort problem. Fram till mitten av 1990-talet var elsystemet i huvudsak en angelägenhet för samhället. Vattenfall och några kommunala energibolag stod för det mesta av elproduktionen. Utbyggnaden skedde enligt långsiktiga planer. Priset på el var kopplat till produktionskostnaden. Det finns en hel del som går att ifrågasätta under denna period, men det gav ett stabilt och långsiktigt förutsägbart elsystem.

Den avreglering som genomfördes i mitten av 90-talet förändrade detta i grunden. Nu kom

ett system som ska fungera i hela landet varje sekund under årets 365 dagar i huvudsak styras av privata företag som drivs av vinstmotiv.

Den första effekten var att i stort sett all reservkraft i landet lades ned. Det är fullt begripligt ur de enskilda företagens synvinkel. Det lönar sig inte att hålla igång kraftverk som bara behövs några dagar om året, men de är väldigt bra att ha vinterdagar när det är 20 grader kallt och elbehoven är som störst.

Ett annat märkligt fenomen är att vindkraften mest byggts ut i norra Sverige, samtidigt som det är i södra Sverige som det finns ett underskott på el. Det är i norr det går att bygga riktigt stora vindkraftparker, så det finns en logik i att det är där företagen har investerat. Men det är allt annat än optimalt sett till elsystemet som helhet.

Att priserna kan svänga våldsamt i ett marknadsstyrt elsystem har blivit tydligt under de senaste åren. Det mesta av elen som produceras i Sverige kostar någon tioöring per kWh att producera, ändå har den ibland sålts för flera kronor.

Effekterna av avregleringen har ändå varit relativt begränsade under en period när elanvändningen snarare minskat än ökat. Det är nu när det planeras en snabb utbyggnad som de stora komplikationerna uppstår.

Svenska kraftnät och andra bolag som äger elnäten har en hygglig uppfattning om var de nya elkrävande industrierna kommer att byggas. Även om det finns osäkerheter, vilket visats av att företaget Northvolt skrotat planerna på en batterifabrik i Borlänge.

Det el-nätbolagen inte alls har överblick över är var elproduktionen kommer att byggas ut. Mängder av bolag har planer på vindkraftparker och stora solenergianläggningar. Men vilka av dessa planer som kommer att genomföras är omöjligt att säga.

En stor del av de ökade elbehoven ska gå till att producera vätgas. Rörledningar för vätgas är ett enklare sätt att transportera energi jämfört med elledningar. Det finns företag som har visat intresse för att bygga pipelines för vätgas. Men frågorna var, när och i vilken skala har inget svar och det finns inget statligt organ som kan styra planeringen.

DRÖMMEN OM DEN GRÖNA INDUSTRIEN

Författaren och journalisten Arne Müller hårdgranskar de minst sagt hisnande planerna i boken *Norrskan – drömmen om den gröna industrin*.

Fotograf : Erland Segerstedt

»Arne Müller gör det igen...Utopstecknen är få men träffsäkerheten hög när det gäller att reda ut och punktera vidlyftiga visioner.«

*Mats Hellmark,
Sveriges Natur*

Ord&Visor förlag

Enorma behov – knappa resurser

Ett elsystem med en växande andel sol- och vindel kräver insatser för att jämna ut elbehoven och energilagring för perioder när det inte blåser eller solen inte lyser. Det finns en rad tekniska lösningar för att göra detta. Men även här så finns det ingen samordning som garanterar att detta sker.

Ett exempel är de satsningar på vätgasbaserad ståltillverkning som pågår i Norrbotten. LKAB har varit tydligt med att man kommer att ha en flexibel elanvändning. Det vill säga att man kan dra ned på vätgasproduktionen under perioder när tillgången på el är knapp. H2 Green Steel kommer däremot bara att bygga ett vätgaslager som räcker för några timmar. Det betyder att anläggningen måste köras för fullt även under toppar av elanvändningen. Eftersom anläggningens elbehov är ungefär en tiondel av Sveriges nuvarande elanvändning så kommer detta att väsentligt öka påfrestningarna på elsystemet.

Regeringens svar på hur eltillgången ska lösas är i första hand en stor utbyggnad av kärnkraften. Det återstår att se om dessa planer förverkligas. Det som blivit allt mer tydligt är att det kommer att bli dyrt och att det kommer att ta lång tid. Jag återkommer till realismen i planerna.

Potentialen för att använda el mer sparsamt är stor. En rapport från Energimyndigheten visade på att det går att spara 60 TWh per år genom samhällsekonomiskt lönsamma investeringar fram till 2050 ("Effektiv användning av energi, effekt och resurser", ER 2024:03). Men naturligtvis har energibolag inget större intresse av att bidra till att minska elanvändningen.

Ett problem med de nya teknologierna är att de kräver stora mängder av en lång rad olika metaller. En elbil innehåller betydligt mer koppar än en fossilbil. Det går åt betydligt mer metaller för att producera el med sol och vind än med kol och gas. Efterfrågan väntas mångdubblas för ämnen som tidigare bara behövts i små mängder. Typiska exempel är litium, kobolt och grafit som behövs i elbilarnas batterier och sällsynta jordartsmetaller som bland annat används i starka magneter i

vindkraftverk och elmotorer.

Jakten på metaller har trappats upp runt om i världen. Nya områden och fyndigheter har blivit intressanta för gruvbolagen. Nu vill delar av branschen också börja exploatera havsbottenarna, trots tydliga varningar från forskarhåll.

Trenden har förstärkts av att globaliseringen ersatts av en skarpare konkurrens och växande motsatser mellan de ekonomisk, politiskt och militärt dominerande makterna – USA, Kina och EU. Våren 2024 sjösattes EU:s nya mineralpolitik Critical Raw Materials Act. Produktionen, vidareförädling och återvinning av 34 kritiska metaller ska ökas. För 16 ämnen som klassas som strategiska inrättas ett snabbspår i tillståndsprocessen. För de projekt som godkänns av ett nyinrättat EU-organ ska tillståndsprocessen högst ta 27 månader.

Den växande efterfrågan på metaller märks tydligt även i Sverige. För tio år sedan satsades omkring en halv miljard årligen på att söka efter nya fyndigheter. Sedan dess har kurvorna pekat brant uppåt. Förra året låg investeringarna på närmare 2 miljarder.

Flera av de nya projekten är mycket storskaliga. I Rönnbäcken, söder om Tärnaby, vill företaget Bluelake Minerals spränga bort tre berg i ett gruvområde som skulle bli lika stort som Stockholms innerstad, inklusive Södermalm och Bromma.

Boliden vill öppna koppargruvan Laver mellan Älvsbyn och Arvidsjaur. Årligen ska det brytas 36 miljoner ton malm i gruvan. Det är mer än vad som bröts i Falu koppargruva under de många hundra år som den var i drift.

Australiska Aura Energy och kanadensiska District Metals vill starta gruvor i alunskiffrarna i Oviken söder om Storsjön i Jämtland. De fyndigheter som kartlagts omfattar 2,5 respektive 2,8 miljarder ton. Det kan jämföras med de 2 miljarder ton järnmalm som sedan 1890 brutits i gruvorna i Malmfälten.

Delvis har miljöansvaret förbättrats inom den svenska gruvbranschen de senaste årtiondena. Men det går att se skillnader mellan olika delar av branschen. De många små prospekteringsbolag som är helt beroende av att gång på gång få in nytt kapital står under ett starkt tryck att hålla kostnaderna nere. Det har vid flera tillfällen lett till att slarvat med eller

brutit mot miljöregler.

Att gruvprojektet har blivit allt större gör i sig att ingreppen i naturen blir större och miljöriskerna växer.

Jag ska strax gå vidare och beskriva vad som händer om de teknologier som rullas ut i norra Sverige skulle användas i hela världen. Men innan dess finns det anledning att säga något om samhällsutvecklingen i norr. Den trend vi ser nu är en skarp uppdelning av norra Sverige. I de fem till sex kommuner där de stora industriprojekten planeras syns tydliga tecken på överhettning. Bostadsbyggandet räcker inte. Det är svårt att hitta personal till den offentliga verksamheten. I övriga delar av regionen byggs det vindkraftparker, nya elledningar och planeras för nya gruvor. Men detta ger mycket begränsade effekter på den lokala ekonomin. Sverige sticker ut gentemot grannländerna genom att inte ha ett system som ger lokalsamhället del i vinsterna från naturtillgångarna.

De kommuner där industrierna etableras tar stora ekonomiska risker. En granskning i Dagens Nyheter visade att Skellefteå och Luleå kommun på några år tiodubblat sina skulder. Boden ligger inte långt efter. Stora kommunala investeringar måste göras på ett tidigt stadium. De kan betalas om etableringarna leder till inflyttning och ökade skatteintäkter. Men om det uppstår problem och förseningar kan detta slå hårt mot kommunens ekonomi. Northvolts stora problem med att få igång produktionen visar att detta är ytterst verkliga risker.

Avslöjanden om omfattande brott mot arbetstidsregler och säkerhetsbestämmelser och en rad allvarliga olyckor vid Northvolt visar att det i dessa jätteprojekt med hundratals underentreprenörer i flera led finns en uppenbar risk för ett hänsynslöst utnyttjande av arbetskraften.

Omställningen ur ett globalt perspektiv

Hittills har jag skrivit om behov av el och metaller ur ett regionalt perspektiv. Men det är när man skalar upp den form av klimatomställning som vi ser i norra Sverige till global nivå som det blir riktigt problematiskt.

Järnmalm av varierande kvalitet gör att det

i dagsläget är svårt att använda vätgasmetoden för all ståltillverkning. Men om vi ändå utifrån de kända elbehoven för de svenska projekten räknar på hur mycket el som skulle behövas för att ställa om hela stålindustrin i världen landar summan på ungefär 6000 TWh. Det motsvarar en ökning av elanvändningen i världen med mellan 20 och 25 procent. Ska den internationella sjöfarten drivas med e-metanol så krävs det ytterligare 7000 TWh. Då återstår flera andra extremt elintensiva omställningar av industriprocesser, det behövs el till en växande flotta av elfordon. Elbehov för serverhallar ökar i ett rasande tempo. Inte minst kräver AI stora mängder el.

Tillgången till el är extremt ojämn i världen. Om resten av världen ska komma upp i samma elanvändning per person som i Sverige krävs det en fyrdubbling av elproduktionen. Om regeringens planer på en ökning till 300 TWh blir verklighet skulle det motsvara en tiodubblad elproduktion i världen.

Uttagen av naturresurser har mer än tredubblats under de senaste 50 åren. Ökningen har varit än större för metallerna. Det skriver FN:s miljöorgan UNEP i rapporten "Bend the trend", en återkommande rapport om resursanvändningen i världen. De trender som organisationen pekar mot en fortsatt ökning med 2,6 procent per år. En sådan utveckling skulle få förödande konsekvenser för ekosystem, vattentillgångar och klimatutsläpp. Rapporten är en skarp uppmaning till en mer återhållsam användning av all slags naturresurser.

Ett intressant exempel på de begränsningar som tillgången på ändliga resurser utgör är kärnkraften. I samband med klimatområdet i Doha utlovade en grupp länder, däribland Sverige, en tredubbling av kärnkraftsproduktionen fram till mitten av århundradet. Data från World Nuclear Association, kärnkraftsbranschens internationella organisation, visar att en sådan ökning innebär att de kända tillgångarna av uran kommer att ta slut mellan 2065 och 2070. Det går att hitta mer uran, men då handlar det om låghaltiga fyndigheter.

Den riktigt avgörande frågan kring den klimatomställning vi ser idag har ställts av forskaren Simon Michaux, som jobbar

vid den finska geologimyndigheten, GTK: Hur mycket krävs av olika ämnen för att uppnå ett helt fossilfritt energisystem givet dagens ekonomiska trender? I en tusensidig rapport räknar Michaux på detta och jämför sedan med de kända tillgångarna av de olika ämnena. Resultatet är djupt oroande, med få undantag räcker inte de kända tillgångarna till den första generationen av en sådan omställning, det vill säga innan huvuddelen av materialförsörjningen kan komma från återvinning.

Som alla långsiktiga prognoser av det här slaget finns det saker som förtjänar att ifrågasättas och diskuteras. Om litium kan ersättas med natrium i batterier skulle det underlätta. Om teknikutvecklingen inom sol och vindenergi fortsätter kan beräkningarna bli mer gynnsamma. Men efter att ha läst det Michaux skriver har jag inte hittat något som i grunden förändrar slutsatsen. Den väg för klimatomställning vi ser i Sverige, inom EU, i Nordamerika och i Kina kommer brutalt att krocka med resursmässiga begränsningar.

Det som gör det möjligt att ännu en tid fortsätta på den inslagna vägen är att världen är extremt ojämlig och orättvis. Det är bara i en liten del av världen elbilar, ”grönt stål” och e-bränslen är på dagordningen.

Kapitalismen som hinder för den gröna omställningen

Slutsatsen är uppenbar. De teknologiska omställningar som vi i koncentrerad form ser i norra Sverige är nödvändiga. Men de måste kombineras med en mycket effektiv hushållning med energi och metaller.

Möjligheterna till detta är mycket goda. Det avgörande hindret är att det krockar med de mest grundläggande drivkrafterna för en kapitalistisk ekonomi. Det gäller att få maximal avkastning på det satsade kapitalet. Det kräver i regel att produktionen ökas och gärna att marknadsandelarna ökar. De företag som inte växer riskerar att slås ut i konkurrensen. Självklart vill alla de företag som beskriver sig som en del av ”den gröna omställningen” sälja så mycket som möjligt av sina produkter.

En bransch där problemet blir särskilt tydligt är bilbranschen. Den första generationen elbilar var

måttligt stora. Sedan dess har mycket hänt. Förra året var medelvikten på elbilar sålda i Sverige 1999 Kg, Volvos modell EX 90 väger 2,8 ton och har ett batteri som är ungefär dubbelt så stort som i en medelstor bil. Då hjälper det inte att batteritillverkaren Northvolt utlovar att tillverka batterier med ett mycket lågt klimatavtryck. Det går åt alldeles för mycket ändliga resurser.

Det går naturligtvis att bygga mycket mer resurssnåla fordon. I boken ”The age of low-tech?” pekar den franske ingenjören Philippe Bihoux att det i mitten av förra århundradet byggdes en hel del bilar som vägde klart mindre än ett ton och hade motorer på något tiotal hästkrafter.

När det är marknadskrafterna som styr saknas det också en övergripande långsiktig planering och prioritering. Vilka gruvor är rimliga och vilka behövs inte? Hur går det att minimera sjötransporterna så att behovet av fartygsbränslen med litet klimatavtryck håller sig på rimliga nivåer? Hur kan produktors livslängd förlängas och hur kan det bli enklare att reparera än att köpa nytt?

På punkt efter punkt krockar det ekonomiska systemet med det som skulle krävas för en verklig grön omställning.

Samtidigt finns möjligheterna. Ett fantastiskt exempel är en studie från University of California, Davis (*Achieving zero emissions with more mobility and less mining*). Forskarna räknade på litiumbehovet för att ställa om alla personbilar till eldrift fram till mitten av århundradet. De utgick från dagens trender, det vill säga nästan lika många bilar som invånare och en stor andel tunga bilar. Det skulle betyda att de amerikanska personbilar skulle behöva tre gånger så mycket litium som dagens världsproduktion. När forskarna lade in ett tak på batteriernas storlek i sin modell minskade behovet rejält. Sedan lade de till allt som forskningen visat har effekt på bilbehovet – bättre kollektivtrafik, bättre förutsättningar för att gå och cykla, flytta jobb och service närmare människorna mm. Som bäst minskade litiumbehovet med 92 procent.

Exemplen är många på att det går att kombinera en omställning till utsläppssnåla teknologier med en mycket bättre hushållning. Det avgörande hindret är ett ekonomiskt system där vinsten och en ständigt ökande produktion är drivkraften.

ANDERS KARLSSON

Vad är ekosocialism?

Arne Müllers sätt att analysera den gröna omställningen i norra Sverige har en tydlig ekosocialistisk anstrykning. Men hur kan vi förstå och förklara begreppet **Ekosocialism**? Anders Karlsson ger en kort bakgrund.

Under 1960-talet blev baksidan av västvärldens snabba kapitalistiska utveckling alltmer uppenbar; tydligast genom den omfattande miljöförstörelsen. Det gick inte längre att blunda för utsläpp som i många fall förpestade stadsluften, bruket av farliga kemikalier, bekämpningsmedel och alla arbetare som blev offer för hanteringen av hälsovådliga ämnen, som exempelvis asbest. En ögonöppnare blev också Rachel Carsons bok *Tyst vår* (1962), vilken fokuserade på vilka skador på natur, ekosystem och människor som den frekventa användningen av bekämpningsmedel, som exempelvis DDT, gav upphov till. Boken blev en global bestseller som bidrog till att människor började att organisera sig i kamp för miljön.

Historisk bakgrund

I Sverige väckte också kemisten Hans Palmstiernas bok *Plundring, svält, förgiftning* (1967) mycket uppmärksamhet. Värnandet om naturen var inte något nytt påfund och Naturskyddsföreningen bildades redan i början av 1900-talet, men nu föddes en miljökamp av ett betydligt radikalare snitt där spektakulära utåtriktade aktioner och brott mot existerande lag – genom civil olydnad – inte var ett främmande element. Från slutet av 1960-talet och under 70-talet vann miljörörelsen en rad väsentliga segrar: fyra stora älvar i Norrland undantogs från vattenkraftens exploatering, en rad bekämpningsmedel förbjöds, almarna i Kungsträdgården högs aldrig ner, en massmo-

bilisering hindrade bygget av det stora garaget på Kungstorget i Göteborg, med mera. Navet för organiseringen kom sedermera att bli det 1976 bildade Miljöförbundet och resten av decenniet präglades av kampen mot kärnkraften.

Från senare delen av 1960-talet växte det också fram en ny vänster, en vänster som minst av allt såg systemet i Sovjetunionen som någon förebild, utan upplevde det som lika förkalkat och inhumant som västvärldens kapitalism. Visst var det privata ägandet i Sovjet till största delen uttraderat och visst hade man lyckats genomföra en omfattande utveckling av produktivkrafterna. Men vad hade den enskilde arbetaren och medborgaren att säga till om i den rådande enpartistaten? Och en miljöförstörelse som tog sig rent kusliga proportioner kunde inte sopas under mattan. Den nya vänstern riktade strålkastarljuset mot hur naturen var utsatt för rovdrift i såväl väst som öst, som en del av en förtärande alienation där den socialistiska visionen om människans befrielse kändes oändligt långt borta. En tänkare som betydde mycket för denna vänster var den österrikisk-franske teoretikern och journalisten André Gorz. Det var Gorz som 1972 myntade begreppet ”nerväxt av materiell produktion” och hans böcker *Ekologi och friheten* och *Ekologi och politiken* nådde ut till en vid läsekrets.

Radikala krafter inom miljörörelsen och den nya vänstern kom att närma sig varandra. De främsta beröringspunkterna var kritiken mot det förhärskande tillväxtparadigmet och hur människan i sin helhet for illa i det rådande ytliga konsumtionssamhället. Miljörörelsen bidrog dessutom med utvecklade tankar om att ställa om samhället till en kretsloppsekonomi med återvinning och återbruk som de centrala ingredienserna. Vänstern kompletterade med sin övertygelse om det gemensamma ägandets absoluta dominans, nödvändigheten av en planerad ekonomi och arbetarklassen som det ytterst varande historiska subjektet. Det var dock först under 1980-talet som begreppet *Ekosocialism* kom i allmänt bruk.

Ekosocialismens fundament

Den brasiliansk-franske sociologen Michael Löwy har i en rad texter behandlat de ekosocia-

listiska tankegångarna. I sin artikel *13 teser om den ekologiska krisen* (2020) sammanfattar han det han uppfattar som ekosocialismens centrala fundament:

- Det finns ingen lösning på den ekologiska krisen inom kapitalismens ramar, ett system som är helt uppbundet till ökad produktion och konsumtion, en våldsam kamp om marknadsandelar, kapitalackumulation och att maximera vinsterna.

- Ekosocialismen finner sin utgångspunkt hos Marx och det gemensamma tillägnandet av produktionsmedlen. Men även produktivkrafterna måste omvandlas: genom att ersätta fossila bränslen med förnyelsebara, genom att minska den globala energikonsumtionen, genom att minska produktionen av varor (”nerväxt”), genom att avveckla meningslösa och skadliga verksamheter samt genom att sätta stopp för planerat åldrande av varor.

- Övergången till ett ekosocialistiskt samhälle kräver en demokratisk planering som vägleds av två kriterier; att tillfredsställa verkliga behov och att respektera planetens ekologiska balans.

- En radikal arbetstidsförkortning utgör ett centralt element; inte bara för att minska produktionen och avveckla icke samhällsnödvändiga verksamheter, utan även för att den enskilda människan ska få en större möjlighet att utveckla sina kreativa förmågor – det som enligt Marx handlade om att gå från nödvändighetens rike till frihetens rike.

- Ekosocialismen är såväl ett projekt för framtiden som en strategi för mobilisering i nuet. Det är denna mobilisering som möjliggör att ett antikapitalistiskt medvetande utvecklas.

- Arbetarklassen är för socialister det historiska subjektet, och om inte den – med sin fackliga organisering – på ett avgörande sätt dras in i kampen kan inte det nuvarande systemet av förtryck besegras.

Vid en blick ut över dagens värld kan det tyckas se mörkt ut. Men framtiden är öppen och som Bertolt Brecht uttryckte det: ”De som kämpar kan förlora, de som inte kämpar har redan förlorat”.

Den akademiska frihetens kris i en tid av folkmord

De israeliska universiteten är djupt involverade och betydelsefulla för Israels ockupation av Palestina och folkmord i Gaza. Sedan snart ett år pågår kontinuerliga aktioner vid en rad svenska universitet i protest mot lärosätenas samarbete med dessa universitet. Denna artikel presenterar de viktigaste slutsatserna av en rapport som **kartlägger samarbeten mellan svenska och israeliska universitet** och uppmanar till akademisk bojkott.

Channeling our Grief and Rage, We Rise for Liberation!

One year of Israel's Gaza genocide.

Utöver den överväldigande förstörelsen av liv och social infrastruktur i Gaza, har Israel utplånat hela den utbildningsinfrastruktur som funnits i det ockuperade området och som har varit under militärblockad sedan 2007. Detta har kommit att betecknas som ett "skolasticid", en term introducerad av forskaren Karma Nabulsi för att beskriva Israels systematiska förstörande, till och med utplåning, av utbildning i Palestina.

Den 17 september 2024 släppte nätverket Workers and Students in Swedish Academia for

Palestine (WASSAP) den omfattande rapporten "Boycott, Divestment, and Sanctions Report for Swedish Universities" som redogör för israeliska, och i förlängningen svenska, universitets inblandning i Israels militära operationer och folkmord i Gaza. Rapporten uppmanar svenska universitet att omedelbart avbryta formella samarbeten med israeliska lärosäten för att upprätthålla den akademiska friheten och sina etiska riktlinjer. Svenska universitet har dock konsekvent hävdats att de inte kan ta avstånd mot Israels illegala militära handlingar – särskilt vad gäller utplåningen av utbildningsinfrastruktur och tillgången till studier – eftersom

deras ställning är synonym med den svenska statens. Samtidigt visar rapporten på en oro-väckande detaljstyrning av universitet från regeringen och lyfter vikten av universitetens autonomi från politisk styrning – inte minst i en tid av folkmord.

Akademisk bojkott

Ett av rapportens primära syften var att kartlägga och redogöra för rådande samarbeten mellan svenska och israeliska lärosäten. Denna redogörelse utgör grunden för rapportens krav på bojkott av israeliska universitet och att existerande samarbeten avslutas med omedelbar verkan.

Den akademiska och kulturella bojkotten av Israel (PACBI) startade på palestinskt initiativ och är en del av BDS – en bred internationell rörelse för bojkott, desinvesteringar och sanktioner mot Israel, israeliska företag och institutioner, som tagit inspiration från kampanjen för isolering och bojkott av apartheidregimen i Sydafrika. I motsats till vad kritiker ofta hävdar riktar sig bojkotten inte mot enskilda forskare och kulturutövare, utan mot institutioner, i linje med PACBI:s riktlinjer.

Svenska universitets delaktighet i Israels militäröckupation

Den judisk-israeliska forskaren Maya Wind har i boken *Towers of Ivory and Steel* noggrant dokumenterat hur samtliga åtta större israeliska offentliga universitet arbetar ”i statens direkta tjänst och fyller en avgörande funktion för att upprätthålla dess politik och därmed är centrala pelare för den israeliska bosättningskolonialismen”. Redan innan Israel utropade sig som självständig stat 1948, var israeliska universitet centrala för utvecklingen av övervakning, vapentechnologi- och strategi. Denna funktion har inte minskat utan är central för fortsatt ockupation, blockad, etnisk rensning, och utvecklingen av vapen och militärteknologi som ”testats” på palestinier. Vidare motarbetar israeliska universitet systematiskt kritisk forskning om sionistisk hegemoni och den israeliska statens fördrivning av palestinier historiskt och idag, vilket Wind kallar en ”epistemisk ockupation”. Israeliska palestinier hindras även från högre utbildning genom undermålig skolgång

och palestinska studenter möts av repression och kriminalisering. Trots detta utnyttjas de som bevis för de israeliska universitetens pluralism, mångfald och jämlikhet. Sedan Hamas attack den 7 oktober 2023 har repressionen mot palestinska studenter och forskare eskalerat.

När studenter och personal vid svenska universitet efterfrågat information kring israeliska samarbeten från sina respektive lärosäten har dessa ofta mötts med tystnad eller direkta avslag, i strid med universitetens juridiska skyldighet att svara. Trots detta har vi identifierat omfattande samarbeten mellan svenska och israeliska universitet, både genom de svar vi fått och genom egna efterforskningar. En översikt av dessa finns att läsa i rapporten som är tillgänglig via WASSAPs facebook-sida. Givet omfattningen av de identifierade samarbetena är vi djupt bekymrade över svenska universitetens vägran att erkänna vikten av att bryta banden med institutioner som är nära kopplade till olaglig ockupation, krigsbrott och brott mot mänskligheten. Fortsatt samarbete med dessa institutioner normaliserar inte bara deras handlingar utan *möjliggör* dem. En akademisk bojkott är därmed nödvändig för att upprätthålla universitetens etiska riktlinjer som förbjuder forskare från att delta i projekt som bryter mot folkrätten, och för att bidra till att avveckla det system av förtryck, förstörelse och apartheid som den israeliska staten upprätthåller mot Palestina och palestinier genom sina universitet. Vidare är kraven på bojkott centrala för att den akademiska friheten också ska omfatta palestinska studenter och forskare och kritiska judiska forskare i Israel.

Koordinerade universitetsreaktioner

Under läsåret 2023–2024 har rektorer från olika universitet gjort flera uttalanden om deras oförmåga att agera i förhållande till det pågående folkmordet. Deras argumentationslinjer avslöjar ett konsekvent mönster: rektorer ramar in sin position genom att hänvisa till en institutionell brist på autonomi och akademisk frihet, vilket de hävdar begränsar deras möjlighet att ta ställning mot folkmord. De menar också att akademisk bojkott faller utanför deras formella ansvarsområde. Efter omfattande kritik från studentprotester och universitetsanställda

försvarar rektorerna nu en snäv tolkning av akademisk frihet som tillåter enskilda forskare att välja sina samarbetspartners utan institutionellt ingripande. Utifrån denna position väjer dessa universitetsledningarna undan från direkt ansvar för de etiska följderna av formaliserade partnerskap med israeliska institutioner, där det institutionella ansvaret reduceras till en fråga om individuella omdömen. Genom att omformulera samarbeten till abstrakta "idéutbyten" eller individuella val, osynliggör rektorerna den institutionella nivån av de betydande ekonomiska och ideologiska banden till israeliska universitet. Dessa uttalanden är anmärkningsvärt lika, med formuleringar som är närmast identiska från universitet till universitet.

Mats Persson, Sveriges utbildningsminister mellan 2022 och september 2024, har varit central i styrningen av universitetsreaktioner på det pågående folkmordet, särskilt genom att forma deras offentliga ställningstaganden. Trots hans påstående att "de statliga universiteterna och högskolorna har en hög grad av självbestämmande över sin verksamhet" (1 mars 2024), hävdade Persson i en artikel i *Aftonbladet* i maj 2024 att universiteterna saknar autonomi att agera självständigt i frågor som rör utrikespolitik. Här betonar han att studentprotesterna "inte [kommer] leda till att några avtal bryts. Det är regeringen som styr och formar utrikespolitiken – inte Sveriges rektorer". Uttalandet visar tydligt att regeringen ignorerar den akademiska världens protester och krav, och inte kommer att tillåta universiteterna att bryta samarbeten med israeliska institutioner eller ta ställning mot folkmord och akademisk förintelse. Tvärtom betonar Persson under en riksdagsdebatt i mars 2024 att Sverige har ett "långsiktigt intresse av att fördjupa relationen och samarbetet med Israel".

Persson har medgett att han tagit initiativ till ett möte med universitetens rektorer, där han manade "till att universitet i Sverige inte bedriver egen utrikespolitik". Dessutom höll Persson ett digitalt möte med universitetsrektorer för att diskutera spridningen av antisemitism på campus och vad han kallar "konflikten mellan Israel och Hamas". Detta hastigt anordnade möte ägde rum bara några dagar före styrelse-

mötet för Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) den 23 november, där det beslutades att universiteterna inte skulle agera rörande folkmordet i Gaza. Tidpunkten visar på Perssons inflytande över den icke-interventionistiska hållning som SUHF slutligen antog. Till skillnad från SUHF:s praxis saknas protokoll från mötet den 16 november, och i protokollet från den 23 november ges ingen förklaring till den diskussionen som föranledde beslutet om passivitet. Dessa ingripanden uppvisar en oroväckande detaljstyrning av universiteterna, ett ministerstyre som är förbjudet enligt svensk grundlag.

Avslutning

Rapporten landar i en tid som präglas av ökad militarisering, militär upptrappning och där politiska styrning av universiteterna legitimeras med hänvisning till säkerhet. Detta blev inte minst tydligt under Natos forskningsmöte i Sverige den 20 september 2024.

Rapportens kritiska punkter bör därför inte avfärdas som ett "palestinskt undantag", utan måste förstås som en framtida regel där akademisk autonomi, frihet och etik åsidosätts för att ge plats åt militarisering i statens och Natos tjänst. Maya Wind sa på sin samtalsturné i Sverige nyligen att kravet på akademisk bojkott är den enda rörelsen för akademisk frihet i Israel och Palestina.

Vår rapport visar att samma sak gäller här. Vi kräver att svenska universitet hävdar sin autonomi och arbetar för att stärka den akademiska friheten genom att:

1. Avsluta alla formella samarbeten med israeliska universitet och andra medskyldiga institutioner, i enlighet med PACBI:s riktlinjer.
2. Etablera samarbeten med palestinska universitet, inklusive att ge meningsfullt stöd till palestinska akademiker och studenter på flykt, genom att erbjuda dem en plats att studera och arbeta vid svenska universitet.

MIKAEL OMSTEDT & LOTTE SCHACK

Upploppens grunder

I två efterföljande texter, av Richard Seymour respektive Anton Jäger, analyseras orsakerna till **sommarens rasistiska upplopp i Storbritannien**. Här är en redaktionell introduktion av diskussionen.

FOTO: 7th Army Training Command @ flickr CC BY 2.0

När det rasistiska våldet bryter ut, var vänder vi blicken för att förstå dess orsaker? När asylsökande belägras på sina boenden och muslimer misshandlas, är det ett uttryck för en underliggande ekonomisk frustration eller för just rasistiska idéer om en hotad vit överhöghet? När vi konfronteras av fascistiska mobbar, står vi inför de som egentligen borde kämpa vid vår sida eller någon så förlorad in i en värld av vanföreställningar om folkutbyten att de inte går att rädda? Den

sommarvecka av pogromer som drabbade Storbritannien mellan 30 juli och 5 augusti ställde dessa frågor på sin spets. Inte ens en månad efter att Keir Starmer's Labour-parti, som idogt har rensat ut de sista resterna av Jeremy Corbyns radikalism, vann det brittiska valet exploderade våldet i obskyra småorter som sällan tidigare nämnts i svensk media. I Southport, en av alla de nordengelska kuststäder vars fattigdom frekvent bedöms lika djup som i storstädernas värsta utanförskapsområden, hade en ensam

17-åring knivmördat tre små flickor och skadat ytterligare barn och vuxna vid en dansklass med Taylor Swift-tema. När de falska uppgifterna att gärningsmannen var asylsökande spreds på sociala medier av stora och små höger troll bröt de värsta brittiska kravallerna sedan 2011-års uppror mot Londonpolisen ut. Under de kommande sju dagarna tog kulturkriget en akut och högst materiell skepnad när rasistiska mobbar attackerade asylsökanden, muslimer och varje person vars hudfärg gjorde att de inte bedömdes "engelska" nog medan antirasister, i sin tur, organiserade spontana försvarsaktioner och massdemonstrationer.

Till skillnad från 2011-års kravaller kan vi inte finna några radikala förtecken, inga förevändningar om rättfärdigat våld. 2011 började det med demonstrationer mot rasistisk polisvåld i kölvattnet av ihjälskjutandet av Mark Duggan i Tottenham, men även om denna sommars insurgenter må ha beklagat sig över "two-tier policing" – idén om att brittiska polisen behandlar vita högerextrema "demonstranter" hårdare än klimataktivisterna och antirasister – var de som försökte bränna ner asylboenden, attackera moskéer och vandalisera muslimsk-ägda butiker knappast motiverade av vänsterns kritik av stat och kapital. Likväl skedde våldet inte var som helst utan var värst på de platser som ända sedan Margret Thatchers dagar drabbats hårdast av avindustrialisering och nedskärningspolitik. Det var inte i det välmående Brighton på den engelska sydkusten som pogromen utlöstes och invånarna i norra Englands medelklass-enklav Harrogate slapp städa upp skyltfönstrens krossade glas. Våldet kanske mest spektakulära uttryck – brandattacken mot ett hotell för asylsökanden – skedde istället i Rotherham, bara kilometer från den plats där 1984 "Slaget om Orgreave" hade utspelat sig mellan 5,000 strejkande kolgruvearbetare och 6,000 poliser. Från de gruvbyar och småstäder som omger Rotherham – Barnsley, Doncaster, Goldthorpe – rekryterade gruvarbetarfacket sina radikalaste kämpar till strid mot den begynnande nyliberalismen, och i närliggande Sheffield står dess övergivna huvudkontor fortfarande kvar som ett monument över den brittiska arbetarklassens historiska nederlag. Mobben i Rotherham väckte knappast liv i den

kamp som 40 år tidigare hade gett regionen epitetet "The Peoples' Republic of South Yorkshire", men de agerade inte i ett vakuum från vad marxisten och antirasisten Ruth Wilson Gilmore benämner som "organiserat övergivande."

Utan att ursäktas måste vi försöka förstå reaktionens motivationer. Varför tog rasismen spontant till gatan, och varför just där och då? Det är grundfrågan i den utbyte mellan Richard Seymour och Anton Jäger vi översatt till detta nummer. För Seymour kan inte svaren hittas i en "förvrängd klasspolitik" som hade kunnat avstyras av vänstern om den bara besvarats med löften om "jobb och löner". Istället uppmärksammar han hur den föreställda "etniskt vita arbetarklassen" bakom upploppen främst agerade i egenskap av just vita, ivriga att ta tillfället i akt att stärka murarna kring en nationsgemenskap med oundvikligt rasistiska förtecken. Om upploppen var ett uttryck för djupare samhällsprocesser var det en attack mot det gränsöverskridande – asylsökande, muslimer, transpersoner, solidaritetsrörelsen för Palestina – som hemsökt den europeiska fascismen ända sedan den övergav drömmen om kolonial expansion och vände sig inåt mot nationsstaten. För Jäger, å andra sidan, kan den rasistiska mobbens politik inte reduceras till masspsykologi, konspirationsteorier och en sublim strävan efter renhet. Dess förklaring kräver politisk ekonomi. Han kritiserar därmed avsaknaden av nedskärningspolitiken och dess regionalt djupt ojämlika effekter som variabler i Seymours analys. Den brittiska fascismen har alltid varit vilat på ekonomisk grund. Att läsa utbytet mellan de två kräver dock inte att vi enkelsidigt tar ställning. En alternativ läsning lyfter istället deras betoning på orsakssamband med olika närhet till pogromerna själva. Jägers makroanalys låter oss förstå den mer distanserade ekonomiska och historiska kontext som förberett den rasistiska masspolitikens spelplanen, medan Seymour påminner oss att dess våld utlöses av mer omedelbara kulturella och emotionella faktorer. Tillsammans klargör de att fascism, ett kroniskt symptom i kapitalismen, inte bubblar upp till ytan hur som helst, när som helst eller var som helst.

Drömmar om undergång

Vad var det som just hände? I nästan en veckas tid var städer och samhällen över hela England och Nordirland i en pogromliknande reaktions grepp. I Hull, Sunderland, Rotherham, Liverpool, Aldershot, Leeds, Middlesborough, Tamworth, Belfast, Bolton, Stoke-on-Trent, Doncaster och Manchester förenades fascistoida uppviglare och oorganiserade rasister i upphetsning över sitt eget överdådiga våld. I Rotherham satte man eld på ett hotell som huserade asylsökande. I Middlesborough barrikerade man vägar och släppte endast genom trafikanter som kunde verifieras som "vita" och "engelska" varvid med man tillfälligt åtnjöt såväl trafikledaren som gränspolisens godtyckliga makt.

I Tamworth, där den nyligen invalda parlamentsledamoten för Labour-partiet har motsatt sig att pengar skulle läggas på hotellboenden för asylsökande (hon hävdade felaktigt att kostnaden för regionen skulle bli åtta miljoner pund om dagen), gick de bärsärkagång i ett hotell och klottrade: "England", "Hata Pakis"¹ och "Ut med er". I Hull, alltmedan folkhopar drog en man ur hans bil och misshandlade honom, hördes deltagare ropa "döda dem!" I Belfast, där en kvinna i hijab slagits i ansiktet medan hon bar sitt barn, förstörde de muslimskägda butiker, marscherade mot en lokal moské och skanderade "ut med dem". I Newtownards attackerades en moské med en brandbomb. I Crosby blev en muslimsk man knivhuggen.

Trots dess roll i dessa händelser så var den högerextrema aktivismen, oroväckande nog, troligtvis sekundär. Snarare än att iscensättas av en handfull organiserade fascister var det upploppen i sig som försåg dessa grupper med sin bästa rekryteringsbas på flera år. Många som aldrig agerat "politiskt" tidigare, som kanske inte ens röstat, anslöt för att bränna upp asylsökande

eller misshandla muslimer.

Det som utlöste den rasistiska våldskavalkaden var en chockerande massknivhuggning i Southport 29 juli. Den påstådda förövaren angrep, av hittills ej urskiljbara skäl, deltagarna i en Taylor Swift-dansklass varav elva var barn och två vuxna. Tre av barnen mördades. Då den misstänkte var under 18 hölls hans identitet inledningsvis hemlig. Det tog bara ett fåtal timmar innan attacken blivit en samlingspunkt för extremhögern, inledningsvis tack vare massivt hetsande på internet. Den misstänkte var enligt högerlutande underhållnings- och desinformationskanaler en flykting känd från den brittiska underrättelsetjänsten MI6:s "övervakningslista" som ska ha anlänt på en "liten båt": "Ali al-Shakati". "Okontrollerad massinvandring" bar därmed skulden för dådet.

Denna fantasi, som uppstod bara dagar efter en stor manifestation till stöd för den högerextrema aktivisten Tommy Robinson vid Trafalgar Square, göddes av reaktionära figurer som Robinson själv och Andrew Tate. Ryktet vitaliserades ytterligare genom att spridas i reaktionär US-amerikansk alternativmedia. Ett Telegramkonto startat av fascister eller fascistnyfikna fick 14 000 medlemmar och spelade en avgörande roll i uppviglingen. Som gnistor från brasan spred sig agitationen från sociala medier till verkligheten. Den 30 juli samlades en löst sammansatt grupp nynazister och rasister i ett medborgargarde på St Luke's Road i Southport och attackerade stadens moské med tegelsten och flaskor. Trots att invånare i staden bidrog till att städa upp och reparera skadorna dagen därpå var våldsamheterna långt från över. I slutet av juli härjades Storbritannien av upplopp i över en vecka. De klingade långsamt av när dussintals högerextremistiska demonstrationer annonserades över hela Storbritannien kvällen 7 augusti, och tiotusentals anti-rasister fyllde

gatorna i London, Liverpool, Bristol, Brighton, Hastings, Southend, Northampton, Southampton, Blackpool, Derby, Swindon och Sheffield. Merparten av de rasistiska ansamlingarna realiserades aldrig och de som genomfördes överflyglades i storlek av motdemonstrationer var undertaliga.

Skadegörarnas "legitima oro" har försvarats av välbärgade medlemmar av det brittiska lumpenkommentariatet som Matthew Goodwin, Carole Malone, Dan Wootton och Allison Pearson.² Värre är hur stora mediebolag rutinartat fördunklade händelserna. I BBC benämndes exempelvis de rasande *poujadistiska*³ angriparna tafatt som "demonstranter" medan värdena för det kommersiella brittiska tv-nätverket ITV hånskrattade åt den muslimska vänsterpolitikern Zarah Sultanas uttalande om att upploppen var rasistiska. I Bolton, där muslimska grupperingar utövade självförsvar mot en potentiellt mordisk angripare, kallade BBC den högerextrema samlingen en "pro-brittisk marsch" medan ITV beskrev hur "anti-invandringdemonstranter" möttes av "300 maskerade personer ropandes Allahu Akhbar".

Icke desto mindre drog höger-orienterade opinionsbildare en lättnadens suck morgonen efter de antirasistiska motaktionerna 7 augusti. "Bravo anständigheten, bravo polisen", pustade den tidigare BBC-journalisten Jon Soper ut.

Även *Daily Mail*, en outsinlig källa till alarmistiskt förstasidestoff om invandring, berömde "Anti-hat-demonstranternas motstånd mot ligisterna". Tidningen *The Express*, ett känt tillhåll för Robinson-anhängare, hurrade: "Ett enat Storbritannien står upp mot vandaler". I själva verket rådde, så klart, ingen genuin enighet. De som fyllt gatorna för att förhindra upploppen hade kort innan - när de gått samman i stöd för Palestina - svartmålat som "hatiska demonstranter" av såväl politiker som ledarskribenter. Medan majoriteten av briter ogillade "oroligheterna" var det en överraskande stor grupp om 34 procent som stödde "protesterna". Nästan 60 procent uttryckte "sympati" med "demonstranterna". Bland dem som stödde "oroligheterna" var föga överraskande anhängare av populistpartiet Reform UK, det tredje största partiet i parlamentet om man ser till röstandel, oproportionerligt överrepresenterade. Likväl, vilken tröst att inte behöva tänka.

Därpå följde det oundvikliga sökandet efter påverkan från främmande makt. BBC, tidningarna *Daily Mail* och *The Telegraph* och journalisten Paul Mason lade tillsammans med andra sociala medie-liberaler skulden på Ryssland. Enligt den ideella nyhetsorganisationen *Bureau of Investigative Journalism* är det ytterst lite som talar för rysk inblandning. Innebörden tycks dock vara att inget i Storbritanniens

nära förflutna, eller i agerandet av dess större institutioner, ens potentiellt kan ha orsakat den uppeldade stämningen. Samma massmedier som oveckligt hamrat in en moralpanik hos sin publik kring asylinvandring fördömer nu sociala mediars "desinformation" och understryker vikten av "objektiva fakta" i offentligheten.

Det är sant att ryktesspridning spelar en avgörande roll i att sammanföra koleriska rasister i tillfälliga allianser. Exempelvis föregicks upploppen i Knowsley i februari 2023 av uppvigling och anklagelser i alternativmedia. Men det är talande att domstolens tillkännagivande att den misstänkte gärningsmannen i Southport varken var asylinvandrare eller fanns på någon övervakningslista inte tycks ha påverkat våldsvärkarna: i själva verket skedde de värsta attackererna dagarna efter tillkännagivandet. Folk trodde på ryktena för att det passade dem, de bekräftade deras fördomar och gav dem en möjlighet att förverkliga sina långvariga hämndfantasier.

Så här har det alltid fungerat. Rykten om en stundande massaker på vita planerad av den svarta befolkningen utlöste pogromen i East St. Louis i Illinois 1919. I Orléans 1969 bidrog grova rykten om judiska handelsmän, de påstods ha drogat och sålt kvinnor, till att judiskägda butiker vandaliserades. År 2002 i Gujarat användes ogrundade påståenden om att muslimer satt eld på ett tåg med hinduiska pilgrimer ombord som förevändning för en rad islamofobiska våldsdåd, inklusive mord och våldtäkter. Sommaren 2020 ledde villfarelsen att "Antifa" anlagt skogsbränder i Oregon för att mörda vita konservativa kristna till en tillväxt av beväpnade medborgargarden. Som Terry Ann Knopf redogör för i sin historia om rykten och rasupplopp i USA kan vi inte "faktakontrollera bort" ryktena då dessa "fakta" ofta är irrelevanta. I nödlägen, verkliga eller föreställda, blir officiella uttalanden miss-trodda medan inofficiella "vittnen" tillfälligt upphöjs och föder ytterligare fantasier med rötter i rashierarkier och rädslan för uppror.

Den senaste tidens moralpanik, vare sig den handlar om etnicitet, nationalitet eller kön, om den så är fixerad vid asylsökande i "femstjärniga hotell", "våldtäktsmän på offentliga toaletter" eller påstådda "män" tävlandes som kvinnor i boxning, vittnar om en gemensam föreställning om att gränser och skiljelinjer eroderas, om människor som befinner sig där de inte borde

vara. Män blir kvinnor, rika blir fattiga. De vita, som författaren och historikern David Starkey en gång oroade sig för, blir svarta. Majoriteten blir en minoritet. Det här är ett överraskande flexibelt hjärnspeke som underlättar åsiktsbyten och nya rationaliseringar. När identiteten hos den misstänkte i Southport röjdes tog det inte lång tid innan ämnet byttes. Det började handla om att den misstänkte var "son till Rwandiska migranter", som Matthew Goodwin formulerade det i ett inlägg på plattformen Substack. Trots att inget motiv för brottet var känt representerades det plötsligt som ett "integrationsproblem" eller, som diverse internetsnil-len fastslog, brist på "brittiska värden".

Detta är en intressant omsvängning: en vit massmördares (till exempel incel-mördaren Jake Davidson) handlingar hade inte lämpat sig för lika avancerade rationaliseringar. Att vad det egentligen handlar om är "etnisk" tillhörighet framgick när Goodwin utfrågades av Ash Sarkar⁴ i BBC-radioprogrammet "Moral Maze". Många människor är engelska, sade han, utan att "etniskt" vara det. På sin Substack menade han att han kanaliserade "britters och engelsmäns rädsla" över "majoritetens nedåtgång och demografiska förändringar". Även när det talas i termer av "etnicitet", snarare än "ras", är det svårt att inte se det som ett förmildrat uttryck för vad sociologen Chetan Bhatt beskrivit som en av den vita extremhögerens metafysiska besattheter: rädslan för de vitas utplåning. Det är Britannien som drömmer om sin egen undergång.

Denna löst sammanhängande teodicé hävdar att vilka umbäranden en befolkning än genomlider, vare sig det gäller en stagnerande levnadsstandard, sammanfallande infrastruktur eller en allt mer odemokratisk och auktoritär stat, så har de ofrånkomligen att göra med "upplösta landsgränser". I avsaknad av mellankrigstidens fascistiska utopi om kolonial expansion har dagens högerextrema blivit besatta vid gränsdragningar. Ytterhögern har retirerat till att defensivt värna en statisk nation som i sig rymmer en rad traditionella skiljelinjer som kön och etnicitet, och där anpassningen till dessa ideligen beskrivs som "integration".

Denna retorik parasiterar på det politiska samtalet. De senaste åren har vi hört väletablerade politiker hävda att "islamister" styr landet,

att fredliga Gaza-demonstranter är huliganer, att en parlamentarisk debatt om eldupphör i Gaza bör förhindras för att avstyra terroristdåd mot parlamentsledamöter, att Labours svaga resultat i regionen West Midlands kan skyllas på " Hamas", att asylsökande är dyra och farliga, att Rishi Sunak är "den mest liberala premiärministern vi någonsin haft på invandringsområdet" och löften från både Tories och Labour om att "stoppa flyktingbåtar" från att anlända på brittiska stränder. Och precis som det funnits ett blocköverskridande intresse från båda partierna att luta sig mot rasistiska kulturkrig så är både Labour och Tories nu involverade i någon form av transfobisk moralpanik.

Hur mycket liberalismen än misslyckas med att lägga skulden på "Brexit" eller på Ryssland samtidigt som företrädare ignorerat hur stormolnen hopats så faller även vänstern tillbaka på bekväma förklaringsmodeller vari pöbelaktigt rasistiskt våld blir ett förvrängt uttryck för "materiella intressen". Detta översätts oftast i uppmaningar om att fokusera på fördelningspolitik snarare än "identitetspolitik": som om det gick att kringgå den förbryllande passion som "ras" och etnicitet framkallar genom att fokusera på jobb och löner. Otivelaktigt behövs mer omfördelning, men det har inget att göra med det som pågår just nu. Ibland uttrycker rasism en typ av förskjuten eller förvrängd klasspolitik, men inte alltid. Upploppsmakarnas "legitima oro" har att göra med idén om förlorad etnisk status. Där den "etniskt vita arbetarklassen"

vilsledande åberopas utgör "vit" den operativa termen: tanken är att arbetare, snarare än att exploateras, förnekas sitt rättmätiga moraliska erkännande som vita medlemmar av nationen av en "elit" som istället övernitiskt utsträcker erkännandet till minoriteter. Det handlar om att ta tillbaka vithetens förlorade "ersättning".⁵

Samtidigt låter sig de som dras till denna etnonationalistiska politik inte definieras som särskilt fattiga eller marginaliserade. De må ha erfarenhet en relativ tillbakagång vad gäller deras klass och region, men de är lika ofta medelklass som arbetarklass. Snarare än ett uttryck för missriktat klassmissnöje är rasismen en samordning av destruktiva känslor som misslyckande, förödmjukelse och tillbakagång. Skräcken för vit utrotning är, med detta i åtanke, rädsplan att ens grupp utan strikta skiljelinjer och gränser som skydd kommer att falla handlost ned bland mänsklighetens slitande massa. Den uppdrivna euforin hos pogromdeltagarna och deras oförtäckta hänryckning inför tanken på utplåning ger dem mål och riktning. Det är deras alternativ inför de allt genomträngande känslorna av förlamning och depression som präglar en döende civilisation.

Texten är ursprungligen publicerad på New Left Reviews blogg *Sidecar* 13e augusti 2024: newleftreview.org./sidecar/posts/dreaming-of-downfall

Översättning: Jim Calldery

Noter.

¹ Paki är en nedsättande term för personer med pakistanskt eller sydasiatiskt ursprung. Red. anm.

² Matthew Goodwin, Carole Malone, Dan Wootton och Allison Pearson är skribenter och krönikörer i den brittiska rasistiska, islamofobiska och transfobiska mediemiljön. Red. anm.

³ Poujadismen är uppkallad efter den franska populisterna Pierre Poujade och var en skatterevolt och anti-elitistisk men socialt konservativ politisk rörelse bland småföretagare, butiksägare och hantverkare på franska landsbygden under 1950-talet. Jean-Marie Le Pen, som senare grundade det fascistiska *Front National*, blev först invald i det franska nationalförsamlingen 1956 på rörelsens valsedel. Red. anm.

⁴ Brittisk vänsterjournalist och senior redaktör på den ideella medieorganisationen *Novara Media*. Red. anm.

⁵ Idén om "vithetens ersättning," eller "wages of whiteness," dyker först upp hos den antirasistiska tänkaren W.E.B. Du Bois (1868-1963) och utvecklas senare av historikern David Roediger för att benämna de fördelar som den vita amerikanska arbetarklassen kunde tillskansa sig tack vare sin vithet. Du Bois fokuserade på vad han benämnde som vithetens "psykologiska ersättning," dus känslan av överhöghet som även den fattigaste och mest förtryckta vita arbetaren kunde åtnjuta som en medlem av "herrefolket," men Roediger breddade begreppet till att också inbegripa materiella fördelar som högre lön och prioriterad tillgång till bostäder eller de bästa jobben. Red. anm.

ANTON JÄGER

In i tomrummet

I 1941, på flykt och i amerikansk exil, observerade Karl Korsch det tyska blixtkrigets framgångar i Grekland och försökte sig, i heroisk anda, på en socialistisk tolkning av det. Den tyska offensiven, skrev han i ett brev till Bertolt Brecht, åskådliggjorde "frustrerad vänster-energi" och en missriktad önskan om arbetares kontroll. Alexander Kluge och Oskar Negt summerade Korschs hållning på följande sätt:

... i sina civila liv var majoriteten av den tyska pansarvagnsbesättningen bilmekaniker eller ingenjörer (alltså, industriarbetare med praktisk erfarenhet). Många av dem kom från tyska provinser som erfarit blodiga massakrer under det tyska bondekriget (1524-1526). Enligt Korsch hade de goda anledningar att undvika direkt kontakt med sina överordnade. Nästan alla kunde tydligt minnas skyttegravskriget 1916, även det resultatet av deras överordnades handlingar och vilka de därefter hade liten tilltro till... Enligt Korsch blev det därför möjligt för trupperna att utveckla en spontan förståelse av blixtkriget utifrån de historiska motiv som fanns till hands".

Det är lockande – och trösterikt – att se den senaste tidens upplopp i Storbritannien med samma typ av glasögon. I regioner som en gång utgjorde myllan för ludditisk agitation och arbetares självorganisering tycks det gamla kravet på arbetarkontroll ha perverterats till främlingsfientligt våld; en längtan att omkullkasta den borgerliga regimen har ersatts av försök till att krossa dess svagaste undersåtar. Man vill, tillsammans med Korsch, tro att det bakom den reaktionära masken fortsatt finns en frigörande potentialprofil.

I sin senaste Sidecar-artikel lyckas Richard Seymour bekvämt kringgå denna ekonomiska tolkning. Han insisterar på att den sociala oron inte ska förstås i termer av en felaktigt sublimerad vänster-libido, utan som ett uttryck för senkapitalistisk röta. Inte som ett uppror som kan kanaliseras i en annan riktning, utan en impuls som bör slås ned. Det centrala i hans diagnos är obestridligt: att upprorsmakarnas klasskomposition inte var homogent proletär, de reagerade inte på händelser som representerade något verkligt "invandringshot", deras handlingar eggades på av såväl den politiska klassen som det digitala "lumpkommentariatet" och att

deras sammanlänkning beror mer på febrig desinformation än på ett genuint missnöje hos de utarmade.

Seymour har också rätt i sin analys av de samtida upploppens prägel – en ny nätverkande ultrahöger skapar så kallade “flash mobs”, spontana och kortlivade aktioner, snarare än att falla tillbaka på frikårs militans. Hitler och Mussolini lovade att grunda koloniala imperier av den sort som deras franska och engelska konkurrenter sedan länge förfogat över. Deras ambition var att bryta ned gränser, inte att förstärka dem. I hjärt kontrast vill dagens extremhöger skydda den “gamla världen” från resten av planeten, man drar slutsatsen att kontinenten inte längre är en global politisk aktör under tjugohundra-talet och att det bästa den kan hoppas på är ett indirekt skydd från postkoloniala horder.

Det är lättare att klandra Seymours redogörelse för vad den utelämnar än för vad den säger. Förvisso är upploppen inte skruvad uttryck för deltagarnas “materiella intressen”, men detta borde inte slå över i ett “överbyggnadstänk” som förtränger den nuvarande krisens ekonomiska grundorsaker. Ordet “åstramning” nämns inte i Seymours argumentation; “region” nämns endast en gång, trots att praktiskt taget alla upplopp ägde rum i områden drabbade av David Camerons nedskärningar, varav många dessutom tillhör de fattigaste i norra Europa. Om en världsbild av Korschs snitt kan hemfalla åt en lättjefull apologetik så finns det också en typ av anti-ekonomism som riskerar att fördunkla den sociala terrängen och därmed ge upp perspektivet att förändra den. För att förstå den lättantändliga situation som den pyromaniska extremhögern tagit sikte på behöver vi mindre masspsykologi och mer politisk ekonomi.

Genom att fokusera på den “förbryllande passion som ‘ras’ och etnicitet framkallar” negligerar Seymour hur ekonomiska faktorer understödjer den egenartade, av känslökyla präglade status som invandring har i brittisk offentlighet. *Powellism*¹ var, som Tom Nairn en gång påpekat, en elitens reaktion mot en industriell strategi som förlitade sig på arbetare från det forna imperiet. (Powells tal om “floderna av blod” var huvudsakligen ett svar på Harold Wilsons Labour-regerings försök att komma åt diskriminering inom välfärden). Tillgången på

arbetskraft var av yttersta vikt i kölvattnet av avindustrialiseringen, då demografisk expansion blev nödvändig för att upprätthålla den växande tjänstesektorn. Trots sin bombastiska retorik har det konservativa partiet inte gjort något för att ändra på denna bräckliga tillväxtmodell. Det har inte minskat immigrations-siffrorna under det senaste decenniet och har inte förmått artikulera ens en blygsam engelsk motsvarighet till Bidens industristöd paket.

Samtidigt har folkligt missnöje ökat sedan åtminstone det sena 2000-talet, grundat i en smygande känsla hos arbetsmarknadens lägre skikt att invandring, trots att den inte är huvudorsaken till låga löner, utgör en central del av den lönedumpning som policy-eliten driver. Vad vi har sett under de senaste veckorna är hur det missnöjet fullkomligt exploderat i den “hyperpolitiska” form som dominerar 2020-talet: hets utan organisering och kortlivade spontana aktioner utan egentlig förankring i det långsiktiga projektet, fortet Storbritannien, med mål att hålla den resterande världen borta. Att det brittiska majoritetsvals systemet inte kan hantera den framskridande extremhögerens krafter kan ligga bakom och ytterligare driva på gatuväldet: om man inte kan uppnå en stabil representation i parlamentet, som i övriga Europa, kvarstår utomparlamentarisk aktivitet som ett dödligt attraktivt alternativ.

Dagens nypowellism är ett försök att retoriskt hålla samman en djupt liggande motsägelse inom den av finanskapitalets intressen alltmör präglade brittiska ekonomin: en ekonomi som är beroende av billig arbetskraft för att kompensera för sin skrala tillväxttakt, som är oförmögen att leverera en produktivitet av betydelse och en befolkning som i växande utsträckning vill se att staten ingriper på ett systematiskt sätt. Utöver denna ekonomiska bakgrund tillkommer ytterligare bidragande samtidsfaktorer: det sjunkande priset på kokain, vilket inte längre konsumeras endast på advokatbyråer och nattklubbar utan även på sportevenemang och på pubar; undertryckandet av huliganism inom fotbollsvärlden vilket samlat fler unga män i närhet till högerextrema miljöer – en värld som främst finns online men där nattliga våldsligor kan förse sina medlemmar med åtminstone en flyktig känsla av gemenskap.

Sedan tillkommer också en internationell dimension. Är det överraskande att en nation som framställer sig själv som en kamphund åt USA-imperialismens krympande hegemoni, och som villkorlös står bakom folkmord i Mellanöstern, får bevittna en liknande stridslystnad ta form på hemmfronten? Genom att ha normaliserat det pågående försöket att utrota en ”överskottsbefolkning” i Israel och lösa Palestinafrågan en gång för alla har Storbritannien givit en uppmuntrande knuff åt dem som vill utöva anti-muslimskt våld inom landet.

Till skillnad från de vanligaste formerna av antisemitism brukar inte antimuslimska känslor grunda sig på föreställningar om fiendens globala herravälde. Istället utmålas muslimen som en motsägelsefull och farlig figur. I senkapitalismens nollsummespel förstås den senare gruppens förmåga att upprätthålla ett minimum av sammanhållning som ett sätt att rusta sig för konkurrens på arbetsmarknaden. Snarare än en rädsla för den andre utgör antimuslimska känslor rädslan för den like: någon som är lika beroende av marknaden som en själv men som man föreställer sig mer effektivt skyddad mot dess angrepp. Samtidigt ses också muslimen som en underordnad men betydelsefull aktör i den svårtolkade värld som följt på att finansmarknaden undergrävt efterkrigstidens relativa stabilitet: någon som är malplacerad, som är själva orsaken till att ”gränser och skilje-linjer eroderar”, som Seymour uttrycker det.

1913 framförde Lenin den kontroversiella åsikten att man bakom ”De svarta hundraena” – den samling reaktionära monarkivänliga

grupper vars attacker på judar gav världen själva begreppet pogrom – kunde ana en ”ignorant bondedemokrati, en högst primitiv typ av demokrati som samtidigt sitter extremt djupt”. Hans uppfattning var att ryska jordägare hade försökt ”locka fram de mest djuprotade fördomarna hos den mest lågsinnade bonden” och ”dra nytta av hans okunskap”. Men ”ett sådant spel kan inte iscensättas utan risk”, vidareutvecklar han, ”stundtals bryter det verkliga bondelivets, bondedemokratins, röst igenom de svarta hundradenas unkenhet och klichéer”.

Det finns ingen undertryckt frigörande kärna i upploppen, ingen ”energi” att återerövra. I denna mening måste det desperata hopp som Korsch läste in i blixtkriget avväjas. Men bakom brittisk pogromism ligger fortfarande en värld av lidande som det är vänsterns historiska uppgift att bekämpa. Antalet till buds stående strategier för att lyckas med detta är få. Demonstrationer från punkt A till B, vilka sker varje månad i London, kan vara användbara för att befästa en politisk linje. De kvarstår som det nödvändiga minimikravet för en socialistisk politik. Dock är de otillräckliga för att fylla det tomrum som nu koloniserats av den nypowellistiska högern. I Seymours framställning placeras denna värld ofta i periferin. Vänstern måste behålla den i sitt fokus.

Texten publicerades ursprungligen på New Left Reviews blogg Sidecar den 15 augusti 2024: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/into-the-void>
Översättning: Jim Callderly

Noter.

¹ Ludditerna, eller maskinstormarna, var en arbetarrörelse som under det tidiga 1800-talet protesterade mot den industriella revolutionens förändringar, ofta genom att förstöra de maskiner som hotade att ersätta deras arbete. Red. anm.

² ”Powellism” är namnet på de konservativa och nyfeodala åsikter som förknippas med politikern Enoch Powell (1912-1998). Powell var en framträdande nationalist, libertarian och unionist inom engelsk politik. Begreppet ”Powellism” syftar på Powells syn och starka tro på en marknadsekonomi och kapitalism fri från statlig inblandning och utländsk arbetskraft. Red. anm.

³ Den ökända frasen ”floder av blod” är ur ett tal Powell höll i underhuset i april 1968. Där kritiserade han som skuggminister regeringen för att tillåta för stor invandring från tidigare samväldeskolonier. Han vände sig också mot 1968 års lagstiftning mot rasdiskriminering som gjorde det olagligt att neka icke-vita hushåll, arbete eller offentliga tjänster. Red. anm.

⁴ Ytterhögens Reform UK fick drygt 14 procent av rösterna i senaste valet men bara fem platser i parlamentet. Fjärde största parti, Liberaldemokraterna med 12.2 procent, erhöll 72 platser.

Den röda tråden

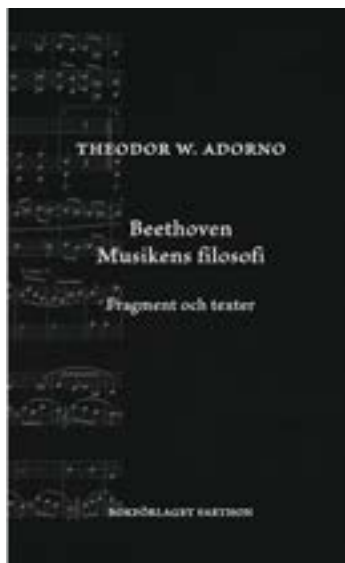
Röda rummets kritik- och recensionsavdelning

Beethoven som miljökamp

Att bokförlaget Faeton under våren 2024 utgivit inte mindre än fyra volymer av Theodor W. Adornos musikfilosofiska texter (*Den nya musikens filosofi* samt tre böcker om kompositörerna Beethoven, Wagner och Berg) måste betecknas som en utomordentlig kulturgärning. Samtliga är föredömligt översatta av Sven-Olov Wallenstein, professor i filosofi vid Södertörn, som även har författat boken *Adornos musik* (även den utgiven i år på samma förlag).

Jag väljer i denna recension att presentera *Beethoven: musikens filosofi. Fragment och texter*. Redan inledningsvis vill jag framhålla att denna bok innehåller mycket av intresse även för den som inte bara är musikfilosofiskt eller musiksociologiskt intresserad. För Adorno kunde musiken bara förstås genom dess sammanflätning med samhället. Musiken var inte bara ett brottande med det estetiska utan även med samhällsliga motsättningar, som den återspeglade samtidigt som den bar på ett utopiskt löfte om en försonad värld bortom motsättningarna. Detta angreppssätt lyser igenom även i *Beethoven*. Bakom de långa diskussionerna av vad som kan framstå som tekniska aspekter i Beethovens musik gömmer sig en samhällsdiagnostik som kastar ett fascinerande ljus även över Adornos övriga texter och som inte minst tillåter oss att tolka centrala begrepp i hans filosofi – som exempelvis försoning – på ett nytt sätt. I *Beethoven* träder en Adorno fram som på många sätt är betydligt mer aktivistisk än den mandarin i elfenbenstorn han ibland framställs som.

Adorno arbetade på boken under en stor del av sitt liv utan att någonsin bli klar. Som bokens undertitel anger består boken därför av fragment – skisser och förarbeten och ett antal utdrag ur publicerade verk. Många av dessa utgörs av musikaliska analyser, i synnerhet av den ”sena stil”

som vi känner igen från Beethovens sena stråkkvartetter. Den explicita kopplingen till samhället är som tydligast i första halvan av boken, där Adorno kontextualiserar Beethovens musik i förhållande till borgerskapets kamp mot feodalsamhället och där Hegels totalitetsbegrepp figurerar flitigt. Som vanligt hos Adorno balanseras en uppskattning av progressiva aspekter med en problematisering av de ideologiska. Flera observationer balanserar mellan det dråpliga och träffsäkra, som när Haydns musik sägs ha en mekanisk kvalitet som påminner om de tidiga fabrikererna eller när det småborgerliga hos Schubert jämförs med någon som ”i skjortärmarna håller politiska tal på en uteservering” (s. 72).

Vad som måhända förvånar är hur nära Adorno förbinder Beethovens musik med människans herravälde över naturen och möjligheten

---

Theodor W. Adorno

Beethoven: musikens filosofi. Fragment och texter (övers. Sven-Olov Wallenstein)
Faeton, 2024

Theodor W. Adorno

att göra motstånd mot detta. I en dräpande kritik av Kants idealistiska filosofiska system, som han menar legitimerar detta herravälde, skriver han: "För kantianen är inget mer förhatligt än att påminnas om människans likhet med djuren [...]. För det idealistiska systemet spelar djuren mer eller mindre samma roll som judarna för det fascistiska. Att beskylla människan för att vara ett djur – det är äkta idealism" (s. 130).

Men hur är en försoning med naturen möjlig? I ljuset av denna fråga får Adornos vid första anblicken gåtfulla passager om folksagans jättar och troll i slutet av boken en suggestiv lyskraft. I en central passage skriver han: "'Anden' hos Beethoven, det hegelska, totaliteten, är inget annat än den natur som blir varse sig själv, det ktoniska elementet" (s. 253). Detta element exemplifieras med folksagans Rübezahl och jätten Suckelborst i en dikt av Eduard Mörike – figurer som både representerar naturens raseri och ett rättvisekrav som visar sig i deras solidaritet med djur, omtanke om de fattiga och Suckelborsts seger över djävulen. Samma element hittar Adorno i Beethovens musik.

Dessa passager bryter på ett slående sätt av mot den mer välkända skildringen av försoningen med naturen i *Upplysningens dialektik*, det klassiska verk som Adorno skrev med Max Horkheimer. Enligt detta verk blir en försoning

möjlig när det mänskliga subjektet drar sig till minnes att det självt är natur. Här spelar den icke-mänskliga naturen en passiv roll. Adressaten är istället det mänskliga subjektet som ångerfullt kommer till insikt om den skada som dess herravälde över naturen har orsakat. Mot denna bild erbjuder folksagans jätte en bild av en natur som fortfarande lever och gör uppror mot herraväldet. Jätten är inte ett subjekt som minns att det är natur, utan en natur som uppnår självmedvetande. Samtidigt pekar den, trots sin oreglerlighet och vrede, mot försoning, mot ett utopiskt slut på historien. Suckelborst är inte bara en naturkraft, utan också en mäktig fiende till djävulen och en kämpe för en kommande guldålder.

Det är inte utan att man tänker att skildringen av herravälde och försoning i *Upplysningens dialektik* idag behöver kompletteras med den alternativa bild som framträder i dessa passager i *Beethoven*. I den katastrofala tid vi lever – vare sig vi vill kalla den antropocen eller kapitalocen – hjälper oss dessa att förstå vad det kan innebära att försonas med en natur som inte längre är under kontroll. Med sitt raseri och sin kamp för rättvisa pekar jätten i folksagan ut en väg till försoning där kamp och sociala rörelser har en nyckelroll att spela.

Aktuell effektiv debattbok

Ilan Pappé räknas till den grupp av israeliska historiker som under det sena 1980-talet framträdde som "de nya historikerna". "Nya" därför att de ifrågasatte den etablerade israeliska historieskrivningen såväl kring statens grundande, den palestinska fördrivningen (Nakban) och framväxten av den israelisk-palestinska konflikten. I många fall bekräftade de ståndpunkter som framförts av palestinska historiker och debattörer.

De nya historikernas ifrågasättanden hade både politiska och empiriska utgångspunkter. Israels brutala krigföring i Libanon 1982 inspirerade för första gången en stor fredsopinion i Israel. Från 1978 och framåt kom också en mindre del av de officiella israeliska dokumenten rörande åren 1948 och framåt att göras tillgängliga för forskning, efter att en 30-årig hemligstämpel löpte ut (fortfarande, efter mer än 75 år, är dock merparten av denna dokumentation oåtkomlig för forskning). Dessa dokument bekräftade och förstärkte i många fall redan existerande källor som pekade på den systematiska fördrivningen av icke-judiska innevanare från det som kom att bli Israel före, under och efter statens utropande 1948 och det första arabisk-israeliska kriget 1947–48. Fördrivningen kom att drabba närmare 80% av de knappt 950 000 palestinier som då levde innanför den utropade statens gränser, och skördade många tusen dödsoffer. Därigenom säkerställdes statens judiska majoritet och mark och naturresurser tillgängliggjordes för judiska bosättningar. Pappés bidrag till denna historieskrivning återfinns främst i hans två tidiga böcker *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948–1951* (1988), och *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947–1951* (1992) och ett antal artiklar från samma tid. Den sammanfattas och utvecklas i senare syntetiska översiktsverk, kanske främst *Den etniska rensningen av Palestina* (2006). Parallellt med denna forskargärning

har Pappé också verkat som aktivist och debattör och som uttalad antisionist och kritiker av tanken på en tvåstatslösning. Sedan 2007 är han bosatt i Storbritannien och verksam vid universitetet i Exeter som föreståndare för dess centrum för palestinska studier.

Hans *Tio myter om Israel* från 2017 som nu utkommit i svensk översättning är inte i första hand ett akademiskt verk även om den bygger på en omfattande forskningsöversikt. Boken syftar till att förse den som vill gå i debatt med Israels försvarare med argument. Författaren definierar tio påståenden eller "myter" om Israel och Palestina som han sedan avvisar med argumentation och dokumentation. Det är såklart en vansklig genre, där författaren argumenterar mot argument han själv valt. Även om den är effektiv som just debattbok bör den läsas med ett kritiskt öga. De utvalda myterna är av varierande

Ilan Pappé
Tio myter om Israel
Karneval, 2020

de karaktär. De är alla förekommande i debatten men varken självskrivna eller uttömmande. I bokens upplägg tillägnas de var sitt kapitel:

1. Palestina var ett land utan folk
2. Judarna var ett folk utan land
3. Sionism är judendom
4. Sionism är inte kolonialism
5. Palestinierna lämnade sitt land frivilligt 1948
6. Sexdagarskriget påtvingades Israel
7. Israel är en demokrati.
8. Osloavtalet var en verklig fredsprocess.
9. Gazakriget var ett krig i självförvar.
10. Tvåstatslösningen är enda lösningen.

Myt nummer ett är tämligen enkel att avfärda. De demografiska källorna från den osmanska tiden och det brittiska mandatet vederlägger alla föreställningar om ett glesbefolkat närmast öde Palestina.

Myt nummer två framstår åtminstone till en början som mer provocerande formulerad. Pappé hävdar inte att judar redan hade ett land men vill uppenbart problematisera innebörden av begreppet folk i dess moderna nationalistiska betydelse. Det är en viktig och relevant fråga med en betydelse som sträcker sig långt utöver Mellanöstern. Just därför är den svår att behandla inom ramen för en tillspetsad debattskrift. Den mycket kortfattade referensen till den litteratur som mer konkret ifrågasätter främst ashkenazi-judars släktskap med antikens palestinska judar blir rätt olycklig. Den tesen är illa belagd och riktar ett onödigt fokus mot genetiken. Kanske borde det i detta sammanhang räcka med den slutsats Pappé till slut drar. "Inget folk har mindre rätt än något annat att uppfinna sig själv." Den rätten gäller i så fall också det palestinska folket. Den rätten kan dock inte tillåtas legitimeras etnisk rensning, folkmord och förtryck. Det är en lärdom vi kan dra både av judiska och palestinska erfarenheter. Inte heller kan anspråk på historiska blodsbånd accepteras som lagfartsbevis till land och resurser.

I sitt avfärdande av den tredje och fjärde myten tar sig Pappé an kopplingen mellan judisk identitet, sionismen som ideologisk strömning och Israels framväxt som statsbildning och bosättningsprojekt. Pappé tar fasta på sionismens funktion som både reaktion på och anpassning

till framväxten av etniskt definierade nationalstater och nationalchauvinistiska ideologier under europeiskt 1800-tal. Då frodas en ny form av antisemitism där judisk identitet framför allt utmålas som en illojalitet mot det gemensamma nationella projektet. Reaktionerna mot den utdefinieringen kan förstås utifrån två motpoler. Många judar sökte sig till internationalistiska värderingar som ställde universella människovärden mot nationell gemenskap och särart. Andra sökte en egen nationell tillhörighet i sionismen. Andra förmådde förena olika kompromisser och kombinationer av dessa ytterligheter. För nationellt motiverade antisemiter var den första motpolen en bekräftelse – den andra en möjlighet att hantera problemet. Om judarna levde i sitt eget land skulle de inte längre hota den nationella gemenskapen och deras universalistiska fäblessor försvagas.

Kapitlet om den palestinska fördrivningen är föga förvånande ett av de tydligaste och mest genomarbetade. Här sammanfattar Pappé sin egen och andras forskning och synliggör inte bara fördrivningens omfattning utan också dess systematik och tydliga bakomliggande intentioner. Han framhåller också den politiska effekten av att fördrivningen förnekas och osynliggörs. Om den erkändes och synliggjordes skulle dess kontinuitet på Västbanken och Östra Jerusalem vara ännu svårare att legitimera.

Kapitlet om sexdagarskriget behandlar den process som ledde fram till den snart 60-åriga ockupationen av Västbanken och Gaza. När 124 av 181 stater i FN:s generalförsamling nyss röstade för att ockupationen måste avslutas inom ett år kan det vara bra att påminnas om att samma krav ställdes av ett enigt säkerhetsråd (inklusive USA) redan 1967. Mot Israels anspråk på att vara regionens enda demokrati ställer Pappé återigen det faktum att statens etablering föregicks av en fördrivning. När de kvarvarande arabiska innevärdarna sent omsider tillerkändes formellt, men inte likvärdigt, medborgarskap, rösträtt och parlamentarisk representation, var deras minoritetsställning säkrad. Efter 1966 sattes miljontals palestinier under permanent ockupation, annektering och blockad, samt israelisk rättskipning, lagstiftning och ekonomisk styrning utan demokratiskt inflytande.

Kapitlet om Gaza kunde, i mitt tycke, ha varit mer fokuserat på blockadpolitiken och dess

konsekvenser. I stället lägger Pappé utrymme på att försöka förklara att Hamas inte kan reduceras till en terrororganisation. Det låter sig nog sägas – Hamas är ju mycket mer än så – men det motsäger inte att man precis som den israeliska staten använder terror mot oskyldiga civila för att uppnå politiska mål. Den viktiga myten att dekonstruera vad det gäller Gaza torde vara den om att blockadpolitiken, och isoleringen från övriga Palestina, skulle vara en försvarshandling med det enda syftet att begränsa områdets militära potential. Den beskrivningen är som många

påpekat inte förenlig med den politiska praktik som i snart två decennier kraftigt reducerat och reglerat civilbefolkningens möjligheter till försörjning, sjukvård, utbildning och utveckling.

Till sist: Pappés bok lyfter historiens betydelse för förståelsen och hanteringen av den här konflikten. Ett erkännande av begångna brott och övergrepp är också en förutsättning för en hållbar process mot fred och säkerhet där krav på vedergällning kan mötas med uppgörelser om kompensatorisk rättvisa.

ELLA PETRINI

Klimatkampens politiska subjekt

I sin nya bok gör miljöhistorikern Stefania Barca upp med arbetarklassens omstridda roll i klimat- och miljökampen. Oftast när arbetarklassen diskuteras i relation till klimatfrågan är det i egenskap av omställningens förlorare, som när utfasningen av fossila bränslen kräver omstruktureringar inom industrin. Barca vill istället visa på hur arbetarklassen - i bred bemärkelse - är det politiska subjekt som måste driva förändringen.

Barcas målsättning med boken, och med sin forskargärning i stort, är att synliggöra arbetets roll i ekologiska processer och arbetare som politiska subjekt i miljökampen. För att göra det måste vi börja från början - med arbetsbegreppet. Barca är grundad i en ekofeministisk tradition som tagit intryck av postkolonialt tänkande. Detta formar hur hon tar sig an frågor om klass och arbete. Barcas klassbegrepp inkluderar även oavlönade arbetare – hushållsarbetare, småjordbrukare och urfolk. Arbete utförs lika gärna i fabriken, på åkern, på kontoret, i köpcentret och i hushållet.

I det introducerande kapitlet diskuterar hon hur arbete tenderar att framställas som en de-

---

Stefania Barca
Workers of the Earth – Labour, ecology and reproduction in the age of climate change
Pluto Press, 2024

struktiv kraft i relation till naturen. I synnerhet i en kristen idétradition är arbete förknippat med människans fall från Guds nåd och fördrivningen från Edens lustgård. I denna symbolik är naturen en ren och orörd plats, en plats för vila och rekreation. Arbete och natur ställs upp som ett motsatspar, trots att arbete i grund och botten innebär ett samspel mellan människa och natur. Det står även i kontrast till hur ursprungsbe-folkningar lever med och brukar naturen. Med ett arbetsbegrepp som inkluderar den sociala reproduktionen blir det möjligt att se hur arbete kan vara en läkande, snarare än destruktiv, kraft.

Bokens första del består av nedslag i arbetar-ledda miljökamper som varit förpassade till histo-riens marginaler. Först handlar det om den ra-dikala "klassekologin" som formulerades i den italienska arbetarrörelsen under 1960-70-ta-lens industriella expansion. Det var en ekologi som utgick från arbetsplatsen, som handlade om produktionens effekter på människans och naturens hälsa.

Nästa fallstudie introducerar den anti-kärn-kraftskampanj som utvecklades inom den brit-tiska delen av *Wages for housework*-rörelsen. Dessa feminister ansåg att utbyggnaden av kärn-kraften medförde en mängd dolda kostnader, som bland annat bestod av det behov av extra omsorgsarbete som uppstår vid arbetsplatso-lyckor och när familjemedlemmar som utsatts för strålning. De uppmärksammade även hur reaktorer och kärnavfall tenderar att placeras närmast redan socialt utsatta grupper.

Därefter möter vi *extractivistas* - en rörelse för självförsörjande gummitappare i Amazonas, som kämpade mot avskogning och för att försva-ra sin rätt till skogen som livsmiljö och arbets-plats. Barca menar att denna typ av rörelser, som vanligtvis beskrivs som "de fattigas miljökam-per", också handlar om arbete och klass.

I del två - om politisk ekologi - blir det mer teo-retiskt. Särskilt kapitlet "Labour and the eco-logical crisis" beskriver förtjänstfullt hur den västerländska marxismen har hanterat miljö-frågor, genom läsningar av Laura Conti, André Gorz, Raymond Williams och Maria Mies. Här utvecklar också Barca sin kritik av arbetarrö-relsens inbäddning i ekomodernismen och hur

dessa tänkare har förhållit sig till det produk-tivistiska paradigmet. Det är en välbehövligt nyanserad intervention, som också tar hänsyn till hur arbetarrörelsens kris har bidragit till att arbetarklassen setts som ett alltmer osannolikt subjekt i miljökampen. Vidare diskuteras olika versioner av "rättvis omställning" och "en grön ny giv". Hon riktar kritik mot världsfackets och ILO:s hållningar i frågan, där samförstånd mel-lan parterna betonas och industriell expansion ses som nödvändigt. Mer positiv är hon till den sydafrikanska kampanjen "One million climate jobs", som i högre grad betonar arbetarkontroll, gemensamt ägande och småskalighet. Till sist utforskar hon hur ett mer klassmedvetet ned-växtprojekt skulle kunna formuleras, och argu-menterar för att makten över vad arbetet produ-cerar måste återföras till arbetarna.

Boken är till stor del baserad på tidigare publice-rat material, men om man inte läst Barca tidiga-re är boken en utmärkt introduktion till hennes författarskap. De omskrivningar som gjorts får fram de politiska aspekterna och implikatio-nerna av hennes arbete träder fram mer tydligt. Jämfört med exempelvis den tidigare utgivna *Forces of reproduction* är språket lättare, mindre tyngt av akademisk jargong.

Hon behandlar sina källor - aktivister och arbe-tare - som kunskapsproducenter i sin egen rätt, snarare än passiva studieobjekt. Där den politis-ka ekologin misslyckats - att synliggöra arbetets roll i ekologiska processer - har rörelser lyckats bättre. Samtidigt önskar jag att Barca tydligare hade formulerat ett teoretiskt ramverk för de olika arbetsformernas ekologi. Mycket av det hon skriver förhåller sig relativt tätt till tidigare forskning.

Med boken vill Barca vidga den politiska fan-tasin hos både arbetar- och miljö-rörelsen, och peka på deras gemensamma intressen. Genom att publicera på Pluto Press kommer Barca att introduceras till en läsarskara av teoretiskt in-tresserade aktivister. Kanske får boken svårare att nå den fackliga sfären - vilket är synd, efter-som den så tydligt uppmanar till att politisera arbetet - vad som ska produceras, hur ska det gå till och till vilka ändamål.

BILD: Judith Butler

EVELINA JOHANSSON WILÉN

Genusskräcken analyserad

Judith Butlers senaste bok *Who's afraid of Gender* beskriver och kritiserar den framväxande anti-genderrörelsen. Röda rummets Euelina Johansson Wilén efterfrågar en fördjupad analys av olika aktörer i rörelsen, samt en diskussion av den politisk-ekonomiska kontext inom vilken rörelsen har vuxit sig stark.

Under ett antal decennier var frågor om jämställdhet och genus relativt okontroversiella i en svensk kontext. Ministrar och politiker tävlade om vem som var mest feministisk samt deltog i flest Pride-tåg, och statliga verksamheter genusintegrerades i hög takt utan att det väckte särskilt stor anstöt. De senaste åren har emellertid frågor om genus kommit att bli alltmer politiskt laddade. Genusintegrering av högre utbildning och forskning har beskrivits med ord som "rosa ideologi", högerpolitiker som Ebba Busch profilerar sig som kritiker av "genusflum", samtidigt som SD-politiker kallar

sagostunder med dragqueens på bibliotek för "motbjudande". Genus, en gång så oskyldigt, tycks nu väcka både ilska och rädsla.

Det är denna rädsla för genusbegreppet, och andra politiska rörelser som utvidgar och utmanar vår förståelse för vad kön är, som queerteoretikern och filosofen Judith Butler undersöker i sin senaste bok *Who's Afraid of Gender?*. En styrka i boken är dess tydliga, pedagogiska undersökning av de huvudsakliga aktörerna och de politiska sammanhang där kön framställs som ett hot mot kärnfamiljen, mot barn, mot civilisationen eller mot själva begreppet "kvinna." Butler kritiserar skickligt hur dessa aktörer legi-

Judith Butler

timerar sitt motstånd mot kön och avslöjar karaktären av skrämmande vanföreställningar som ofta hör ihop med deras rädslor för "genusideologi," vilka kopplas till allt från genusvetenskap och jämställdhets-integrering till queerteori, transpersoner och Butler själv som person.

Den fråga som Butler inleder hela sin bok med – Varför är människor rädda för genus? – blir emellertid bara delvis besvarad. Även om Butler ger vissa möjliga förklaringar så skulle dessa kunna utvecklas vidare. En av Butlers förklaringar är att idéströmningar

och progressiva sociala rörelser, som destabiliserar sambandet mellan biologiskt kön och könsidentitet, kan ha en djupt oroande effekt på människor. Kopplingen mellan kön och könsidentitet fungerar som en central byggsten i många människors självförståelse och deras sätt att orientera sig i världen. En annan viktig tanke i boken är att frammanandet av "genuspanik" fungerar som en distraktion från verkliga faror. Som Butler uttrycker det, "Genus' samlar och framkallar dessa rädslor, och hindrar oss från att tänka mer klart på vad vi faktiskt bör vara rädda för". På detta sätt tjänar all uppståndelse kring genus ett ideologiskt syfte: den tillåter maktinstitutioner – såsom stater, kyrkor och politiska rörelser – att "skrämma människor tillbaka in i sina led, acceptera censur och rikta sin rädsla och sitt hat mot utsatta grupper".

Även om jag inte ifrågasätter att fokuset på genus kan ha en politisk funktion, väcker beskrivningen av genuspanik som något som "de" – vilket tycks vara allt från högerledare och kapitalister till den katolska kyrkan – använder strategiskt, vissa frågor. Butler använder citat-

Who's Afraid of Gender?

tecken runt "anti-gender-rörelsen," vilket jag tolkar som ett tecken på att vi inte har att göra med en enhetlig entitet. Så, vad rättfärdigar att vi kallar det en "rörelse"? Butler tar upp allt från Trump, till TERF (trans-exkluderande radikalfeminister) och Vatikanen men undersöker inte deras möjliga förbindelser

på djupet. Ibland verkar det som att det som förenar dem och för dem i konflikt med progressiva vänsterrörelser är deras gemensamma inställning till – eller avvisande av – andra marginaliserade gruppers rätt att leva sina liv i frihet och självbestämmande. Jag skulle velat se en mer nyanserad analys som utforskar både likheter och potentiellt skilda intressen hos dessa institutioner och aktörer. Med andra ord kan svaret på "varför" folk är rädda för genus variera beroende på var vi tittar. Och även om det kan finnas exempel på allianser mellan olika aktörer inom antigender-rörelsen, handlar det ofta om en samverkan fylld av motsägelser. Det är till exempel inte så att feminister som är kritiska mot transrörelsen delar agenda med den katolska kyrkan, eller att den katolska kyrkan skulle skriva under på radikalhögerns främlingsfientlighet. I många fall är skillnaderna och konflikterna långt fler än de likheter som Butler pekar ut.

Behovet av fler nyanser gäller också frågan om varför det är just genus som blir ett fokus för kritik och rädsla. Är det något med genus i sig som

provocerar sådana reaktioner? Bortsett från att kön är djupt kopplat till hur vi existerar i världen – och att vår värld är strukturerad av obligatorisk heterosexualitet och heteronormativitet – finns det en annan viktig aspekt, som inte diskuteras i boken: de olika villkor som existerar för politiska projekt som ställer krav på omfördelning och de som ställer krav på erkännande. I en kapitalistisk kontext har erkännandekrav alltid varit mer gångbara än krav på omfördelning. Det är helt enkelt lättare att bedriva kamper som handlar om inkludering i den rådande samhällsordningen än kamper som utmanar de rådande klassrelationerna. På så sätt har vissa progressiva rörelser – som delar av den feministiska rörelsen och hbtq-rörelsen – kunnat nå framgångar som andra rörelser inte kunnat drömma om. Dessa olika villkor skapar, menar till exempel Nancy Fraser, grogrund för en misstänksamhet, där genuspolitik och hbtq-politik förknippas med elitism och makt. Tyvärr positionerar sig Butler inte explicit i debatten om förhållandet mellan progressiva rörelser och nyliberal kapitalism och hen ägnar inte heller någon längre diskussion åt den politiska formeringen av progressiv nyliberalism som en möjlig bakgrund till det politiska landskap hen vill analysera.

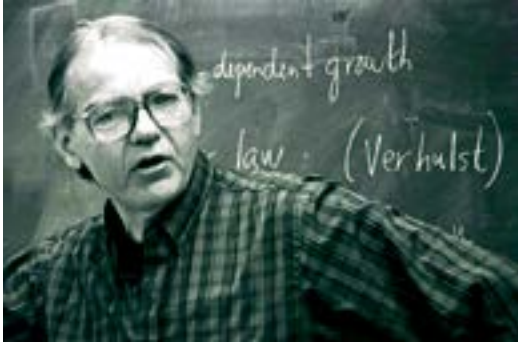
Femonationalism

En annan fråga som uppstår vid läsningen är hur vi ska förstå förhållandet mellan anti-genderrörelsen och andra högerradikala fenomen, såsom "femonationalism", det vill säga när feministiska argument används i främlingsfientliga och nationalistiska syften. Det verkar som om aktörer inom högern och extremhögern är fixerade vid genus, men medan vissa av dem helt avvisar genus kan andra omfamna feministisk och HBTQI-politik som centrala element i en rasistisk invandringspolitik. Hur ska vi förstå denna spänning? I sin bok *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism* undersöker Sara R. Farris hur feministiska argument tas över och används i anti-invandrings- och anti-muslimska kampanjer, där utländska män till exempel beskrivs som förtryckande och konservativa, och som ett hot mot både "vanliga" kvinnor och migrantkvinnor. Farris betonar att femonationalism inte bara ska förstås som en politisk strategi, där feministiska argument används för att dölja en egentligen rasistisk politik.

Vi måste också analysera det på en politisk-ekonomisk nivå. Enligt Farris är en av anledningarna till att nationalistiska och xenofobiska politiker använder feministiska ideal som jämlikhet och frihet helt enkelt att migrantkvinnor behövs på arbetsmarknaden, medan migrantmän inte i samma utsträckning är nödvändiga. Jag undrar om en liknande underliggande politisk och ekonomisk logik kan hjälpa oss att bättre förstå anti-genderrörelsen, och om så är fallet, vad denna logik skulle kunna vara? Även om jag inte har ett klart svar, menar jag att detta är en viktig fråga för att avtäcka de materiella intressen som anti-gender-, homonationalistiska och femonationalistiska diskurser kan tjäna. Butler påpekar att vi måste förstå anti-genderrörelsen som mer än en kulturkamp och säger att "Rörelsen svarar tydligt på ekonomiska formationer som har lämnat många människor radikalt osäkra om sin framtid" men här skulle jag vilja pressa hen att diskutera om det finns några djupare politisk-ekonomiska logiker som gör att just kön blivit så framträdande.

Som jag skrev tidigare så tycks ibland Butlers definition av vad som kännetecknar anti-gender rörelsen vara av ett idealistiskt slag: antigender-rörelsen består av de som inte vill att andra ska vara fria och leva goda liv. Denna idealistiska förståelse återfinns även i Butlers sätt att beskriva motrörelser mot antigender-rörelsen. Hen beskriver ofta allianser, politisk solidaritet och kollektiv handling som rotade i vår etiska förmåga att erkänna andra som sårbara och fundamentalt beroende av varandra, att vi erkänner deras rätt till självbestämmande, samt vår vilja att ingå i obekväma koalitioner. Även om sådana gemensamma handlingar kan hämta styrka ur en gemensam politisk analys eller en bredare förståelse för hur individuella erfarenheter hänger samman med kollektiva verkligheter, är de specifika kopplingarna mellan gemensamma intressen bara ytligt behandlade i bokens avslutande kapitel. Effektivt motstånd kräver dock mer än att bekräfta rätten till ett värdigt liv eller att erkänna de hinder för värdighet som många utsatta grupper möter. Det kräver en noggrann analys av sambanden mellan olika former av förtryck som upprätthåller ojämlikhet och lidande, och utifrån denna analys, formuleringen av strategiska politiska åtgärder för att avskaffa dem.

Fredric Jameson (1934-2024)

Litteraturvetaren Fredric Jameson gick nyligen bort i en ålder av 90 år. Det är svårt att överskatta det avtryck han lämnat på debatter, kulturanalyser och marxistiskt influerat teoretiserande under det senaste halvsekle. Mitt första möte med honom var via det som utan tvekan är hans storverk, *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act* (från 1981; i svensk översättning 1994 som *Det politiska omedvetna: berättelsen som social symbolhandling* av Sara Danius, Stefan Helgesson och Stefan Jonsson). Intrycket var överväldigande. Inte nog med att jag förtjustes över det grepp jag plötsligt tyckte mig få över hur författare som Balzac och Conrad kunde förstås i relation till sin samtid. Jag blev också märkt för livet av en annars säkerligen svårförklarlig förkärlek för Greimas-fyrkanter som analytiskt instrument för att lirka ut hur det till synes utopiska och ideologiska innehållet i en text är sammantvinnade.

Som god marxist var Jameson samhällskritisk intellektuell – något som inkluderade ett tydligt och ofta upprepat ställningstagande för palestinsk frigörelse, vilket förtjänar att lyftas fram i våra dagar. Därtill var han också akademiskt produktiv in i det sista. I våras utkom hans sista bok *Inventions of a*

Present: The Novel in its Crisis of Globalization. Dessförinnan hade han publicerat en mängd andra verk som exempelvis *Marxism and Form* (1971) och *Signatures of the Visible* (1992). Mest känd är utan tvivel *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism* (1991), som beskriver postmodernismen som kulturellt dominerande i senkapitalismen, en paradoxal stil utan historicitet som kännetecknas av att slumpmässigt kannibalisera det förflutna.

Jamesons tolkningar kan självklart ifrågasättas. Själv var jag aldrig helt övertygad av hans tolkningar av Benjamin och Adorno. Det går också att fråga sig om naturen och det arkaiska verkligen är ”borta för alltid” och ”spårlost undansopade” i senkapitalistisk kultur, som han påstår. Finns överhuvudtaget en dominant form i denna kultur? En tidig kritiker som lyfte dessa frågor var Mike Davis (vars slagkraftiga kritik av Jamesons tankar om postmodernismen kan läsas i *New Left Review*, maj-juni 1985).

Det bästa motmedlet mot att övertolka samtida kultur som ett självrefererande system frikopplat från en oberoende utsida står att finna hos Jameson själv. ”History is what hurts”, skriver han i en lysande formulering i *The Political Unconscious*. Just genom sin förmåga att bryta mot våra förväntningar behöver historien ingen teoretisk grund. Som en potential till social förändring ger den sig tillkänna vare sig vi vill eller inte. Här finner vi en materialistisk kritik mot alla försök att framställa det rådande systemet som evigt. Kanske är denna kritik också det mest effektiva svaret på det dilemma Jameson pekade ut i ett yttrande från essän ”Future City” från 2003 som citerats oräkneliga gånger. Idag, framkastar han där, är det lättare att föreställa sig världens undergång än kapitalismens. Verkligen? Låt oss ta historien till hjälp och motbevisa honom!

JULIA WILLÉN

Tidsstöld och makt- strukturer i svensk migrationspolitik

Sarah Philipson Isaacs avhandling är ett gediget bidrag både empiriskt och teoretiskt. Det etnografiska materialet täcker de kritiska åren i Sverige då det migrationspolitiska undantagstillståndet 2016 kom att permanentas som en central del av den politiska ekonomin. Hennes samtal med migranter och byråkrater på migrationsverket relateras till kritiska perspektiv på tidsstöld (*temporal dispossession*) och gränser under en nyliberal rasial kapitalistisk styrning. Begreppen utvecklas i två inledande teorikapitel, men i de tre etnografiska kapitlen framkommer tydligt att migranternas analys av sina egna villkor också är en del av dessa kritiska infallsvinklar.

Som Philipson Isaac visar, befinner sig de asylsökande i en tidsmässig paradox. Några får sin tid framvriden eftersom deras asylprocess inleddes innan men avslutas efter den ändrade lagen där tillfälliga uppehållstillstånd är regeln och gäller retroaktivt. I linje med tidigare studier visar hon hur tiden för den sökandes första intervju, vilken delas med en tolk, aldrig räcker till. I en strikt new public management-byråkrati förutsätts att handlingar och asylskäl lämnas in i rätt tid, men där senare inkomna skäl, det vill säga i fel tid, misstänkliggörs. Därmed, menar Philipson Isaac, är den asylsökande alltid för tidig eller för sen i ett system som förutsätter en punktlighet som är konstruerat för misslyckande. Rupis flykt till Sverige uppfattas som för tidig eftersom hon flytt innan hon greps av säkerhetspolis. Arefs skyddsskäl godtas inte eftersom det enda giltiga beviset för Talibanregimens hot vore att de förverkligats. Philipson Isaacs ser detta som exempel på hur det ultimata skyddsskålet aldrig kan uppnås, eftersom den asylsökande har "misslyckats att bli dödad".

Philipson Isaac argumenterar också för hur denna tidsstöld utgör en grund för arbetsexploatering under en kapitalism som förutsätter rasmässig skillnad. Givet avhandlingens ämne, är det märkligt att arbetskraftsinvandringen inte tas upp. Den juridiska och statliga klassificeringen av andra världskrigets flyktingar gjorde skillnad mellan vilka skyddsskäl som var giltiga där förföljelse på grund av religion eller ras inte var giltiga skäl för asyl, till skillnad från politisk förföljelse. För andra flyktingar var uppehållstillstånd och senare också inresetillstånd avhängigt

arbetstillstånd. Detta skedde samtidigt som det växande antalet inkallade ökade behovet av arbetskraft; svenska förvärvsarbetande män och kvinnor kunde därmed röra sig uppåt på arbetsmarknaden samtidigt som "de tunga och dåligt betalda arbeten kunde övertas av flyktingarna". Riktlinjen om självförsörjning kvarstod när judar väl släpptes in 1942, men i likhet med krigsslutets baltiska flyktingar klassificerades de som "repatriander" som förväntades återvända och därför inte fick arbetstillstånd. Importen av arbetskraft från främst Norge och Finland inleddes redan under 40-talet och följdes på 60-talet av ungrare, greker, italienare och jugoslaver vilket möjliggjorde majoritetssvenskars fortsatta klassmobilitet uppåt. Dagens migrationspolitik och arbetsmarknad kan därmed sägas ha sitt ursprung i 40-talets krav på självförsörjning och arbetstillstånd.

Avhandlingen är välskriven och en njutning att läsa. I synnerhet i de två sista empiriska kapitlen är dialogen med teori och tidigare forskning snyggt integrerad. Men ibland hade jag önskat att Philipson-Isaac hade stannat upp och fördjupat sitt resonemang om relationen mellan tidsstöld och rasial kapitalism. Vidare har jag inte svårt att förstå tidsstölden som så tydligt skrivs fram i avhandlingen, men förstår inte på vilket sätt det relaterar till David Harveys begrepp ackumulation genom framtagna (*accumulation by dispossession*). Stulen tid kan inte ackumuleras som kapital.

Avslutningsvis bör sägas att det är omöjligt att i en kort recension göra rättvisa åt denna omfattande avhandling och alla dess förtjänster. Oavsett mina invändningar, står det helt klart att den kommer i en tid när vi behöver den som mest. Philipson Isaac visar hur den ofullbordade välfärdsstaten bäddat för dagens nyliberala stat och ett system som både håller människor på sin plats och under hotet om utvisning skapar ett underlag av överskottsmänniskor vars arbete och tid står till förfogande för exploatering.

Sarah Philipson Isaac: *Temporal Dispossession: The Politics of Asylum and the Remaking of Racial Capitalism in and Beyond the Borders of the Swedish Welfare State*. Göteborgs universitet: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap 2024.

På spaning i bokskörden

Israel-Palestinakonflikten fortsätter att sätta avtryck i bokskörden. Karneval förlag ger nu ut ytterligare två böcker av den israeliske historikern Ilan Pappé (hans *Tio myter om Israel* recenserar i detta nummer): *Kort historik över Israel-Palestina-konflikten* och *Den etniska rensningen av Palestina* (båda ursprungligen utgivna på engelska 2006), samt även *Hundraårskriget mot Palestina* av Rashid Khalidi, palestinsk-amerikansk historiker verksam vid Columbia University, där han innehar Edward Saidprofessuren. Boken analyserar etablerandet av staten Israel som ett fall av bosättarkolonialism. På Atlas förlag finner vi en nyutgåva av Lotta Schüllerqvists *Marnas hemlighet: berättelser från Gaza*. Boken skrevs ursprungligen 2010 och ger en inblick i vardagen före det senaste förödande kriget.

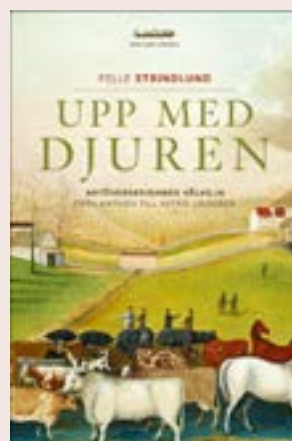
Från Arkiv i samarbete med Katalys kommer *Angreppet: så urholkar Tidöregeringen vår demokrati*, i vilken Peter Gustavsson nagelfar auktoritära trender i Sverige, exemplifierade av allt från angiverilag till slopat föreningsstöd. En undergrävd demokrati är även temat för *Känslor och populism* av Eva Illouz (Daidalos), en översättning av en bok från 2022.

Johan Fornäs, numera professor emeritus i kulturvetenskap, som tidigare har genomfört kulturanalyser av ämnen som ungdomskultur,

konsumtion och jazz, analyserar i boken *Jag går ut med min hund: om arternas vänskap* den gränsöverskridande kärleken mellan djur och människor (Korpen). Kärlek är också temat för *Konsten att vara mänsklig: en essä om moral och längtan efter kärlek och demokrati*, av Emma Engdahl, professor i sociologi vid Göteborgs universitet (Korpen). Om viljan att leva tillsammans som en drivkraft för nationsbildande skriver den omstridde franske religionshistorikern Ernest Renan (1823-1883) i *Vad är en nation?*, (Korpen) som innehåller en samling texter från 1882-1883. Överstatlighet är temat för *Disciplinerad demokrati* (Verbal), där Jonas Elvander, utrikesredaktör på Flamman och doktorand i historia, tecknar EU:s historia i ett kritiskt perspektiv.

För omställningsintresserade finns Lisa Pellings och Marika Palmer Riveras *Livet som pågår här: samtal om klimatet och omställningen* (Atlas), som bygger på över tvåhundra samtal med människor på den svenska landsbygden och i små orter om hur en klimatomställning ska ske för att uppfattas som rättvis. På temat djurrätt hittar vi Pelle Strindlunds bok *Upp med djuren: artöverskridande välvilja från antiken till Astrid Lindgren* (h:ström) som historiskt går igenom viktiga inspirationskällor till dagens djurrättsdiskurs.

Nya Röda rummet kritik, kunskap, kamp

Kära läsare!

Det här är det andra numret av nya Röda rummet. Det första gick ut till alla som tidigare varit prenumeranter på veckotidningen Internationalen* där Röda rummet varit bilaga sedan 1996, men nu står vi helt på egna ben.

Många av er har redan nappat och tecknat en prenumeration men vi behöver bli fler för att tidskriften ska överleva. Om du inte redan gjort det, börja din prenumeration.

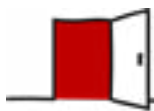
Scanna QR-kod här:

Eller gå in på
vår hemsida;
rodarummet.org

*Även detta nummer har gått ut till några fler än de som hittills tagit en prenumeration på tidskriften. Om du är en av dem gör slag i saken nu!

Bokförläggarna **Röda Rummet**

Bokförläggarna Röda Rummet ger ut böcker som kan bidra till en socialistisk, demokratisk och internationalistisk förnyelse av arbetarrörelsen.

En man föll från Kungstornet

Tusentals frivilliga reste från olika länder till Spanien på 30-talet för att kämpa mot fascisterna i spanska inbördeskriget. Många av dem drabbades av Stalins terror som överfördes från Sovjetunionen till Spanien. Romanen handlar om några fiktiva svenska antifascisters öden. Dokumentärt material från vittnesmål av dem som överlevde terrorn har vävts in.

Den vita sparven

11 september 1973. Militärkupp i Chile. Flygvapnet bombar presidentpalatset. Tre år tidigare hade socialisten Salvador Allende vunnit presidentvalet och hoppet om förändring hade tänts. Nu släcktes det av general Augusto Pinochets skräckvälde. Den unge studenten Ale Fuentes blev ett av tiotusentals offer. Fängslad men aldrig åtalad för något brott. Här berättar han om plågor men också om sammanhållning och motstånd i de värsta av fångelser, om hur han överlevde och kom loss ur diktaturens grepp.

Skuldsystemet

Så länge det har funnits rika och fattiga länder har skuld varit ett effektivt sätt att bibehålla deras ojämlika förhållanden. Det är ett trumfkort som de rika länderna använder efter eget gottfinnande i den postkoloniala världsordningen. Éric Toussaint argumenterar för en total omvandling av dessa förhållanden: Beroende stateras skulder borde förkastas.

Nästa utgivning:

Erfarenheterna från Syriza av Jonas Karlsson Historien om Syrizas uppgång och fall. Från en koalition som lyckades ena 16 vänstergrupper, liera sig med den utomparlamentariska rörelsen och vinna regeringsmakten i Grekland, ett land i djup kris. Om eroderad interndemokrati, toppstyrning och kapitulation. Om regeringserfarenheterna och hur partiet transformerades till ett massparti med 180 000 medlemmar men valmässigt föll samman.

Alla våra böcker finns på vår hemsida bokrr.se. Kan även beställas via t.ex. Bokus och Adlibris. På hemsidan kan du läsa mer om oss och hur du blir medlem. Vår YouTube-kanal heter Bokförläggarna Röda Rummet och vi finns på Facebook under samma namn.

Ingen tid för misströstan eller reträtt - Motstånd och alternativ behövs, **Nu!**

Så reser vi oss igen och borstar undan rivningsdammet. Efter femtio år tvingades veckotidningen Internationalen drastiskt ställa om. Med högerens stopp för det pluralistiska presstödet kunde vi inte fortsätta som tidigare. Men återbygger nu Internationalen till en kämpande webbplats med både nya och gamla skribenter, nyheter, ideologi, rörelse och kultur. Förankrade i den långa socialistiska världskampen för arbetarklassens och mänsklighetens frigörelse kommer Internationalen att ta tillvara webbens möjligheter för dagliga reaktioner i ord, bild och ljud, fördjupning, breddning och inkludering. Här skapar vi plattformen för en okuvlig vänster som inte undviker att utmana kapitalism och klassamhälle.

Men för det behöver vi hjälpas åt.

Vi behöver ekonomi för teknik och arvoderingar där det ideella inte räcker till. Även om det mesta görs av egna, oavlönade krafter behöver vi säkra den dagliga kontinuiteten. Och vi behöver en växande krets av läsare, supportere, skribenter och rapportörer som kan bära projektet rakt mot högerstormen.

Redan har många betalat in både stora och små belopp för Internationalens återfödelse, men varje krona behövs, alltifrån

växelpengar till donationer – och gärna de regelbundna bidrag som ger ökade möjligheter till planering.

Sedan länge har vi kontakter och prenumeranter räknade i tusental landet runt, men behöver bli många fler. Kom med i en växande Internationalen-krets av läsare, supportere och medkämpare. För framtiden återuppbygger vi ett prenumerationsystem, men ännu är alla artiklar öppna.

Nu finns ingen tid för misströstan eller reträtt. Motstånd och alternativ behövs, nu. Vi kan alla bidra till det genom att ingjuta mod, kunskap och viljekraft i budskapet om att en annan, mer rättvis, jämlik och solidarisk värld är möjlig. Det kan vi göra genom att nå ut med Internationalen.

LÄS INTERNATIONALEN
internationalen.se

STÖD INTERNATIONALEN genom
SP:s kampfond PG 39691 – 1 eller
Swisha 123 052 4934

**BLI MÅNADSGIVARE FRÅN DITT
EGET BANKKONTO** konto 9960
3400 396 911 (kampfonden)

INTERNATIONAL DONATIONS:
Nordea
IBAN SE3795000099603400396911
BIC/SWIFT NDEASESS
Organisationsnummer 802006-9434

Skribenter i detta nummer.

MARIA SUNDVALL är pensionerad överläkare i psykiatri.

JOHAN ÖRESTIG KLING är universitetslektor och doktor i sociologi. Ingår i Röda Rummets redaktion. Han har skrivit ett flertal tidigare texter om ekosocialism och klimatpolitik ur ett rörelseperspektiv, se exempelvis *Den ekosocialistiska teorins och praktikens växelspel*, Röda rummet, nr 5 2023. *Från vanmakt till motmakt – om ömsesidig hjälp i praktiken*, Röda rummet, nr 1 2022.

LINUS BERTILSSON har en masterexamen i idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet. För närvarande arbetar han som forskningsassistent i Stockholm. Tidigare varit aktiv i Vänsterns studentförbund.

ARNE MÜLLER är frilansjournalist och författare. Förutom *Norrskan - drömmen om den gröna industrin* (2023) har han tidigare givit ut bland annat *Smutsiga miljarder – den svenska gruvboomens baksida*. 2016 fick han Grävande journalisters pris Guldspaden för boken *Norrlandsparadoxen*. Samtliga titlar på Ord & Visor förlag.

ANDERS KARLSSON ingår i Röda rummets redaktion. och skriver regelbundet för Internationalen.

WORKERS AND STUDENTS IN SWEDISH ACADEMIA FOR PALESTINE (WASSAP) bildades i oktober 2023 som ett svar på den senaste fasen av Israels ockupation av Palestina. På campus runt om i Sverige har gruppen startat läsecirklar, öppna föreläsningar, poesiläsningar, protester, namninsamlingar och många specifika kampanjer för ett slut på kolonisering, folkmord och skolastacid. I de flesta fall har detta gjorts tillsammans med andra lokala

organisationer som står i solidaritet med Palestina, inklusive universitetsanställda och studenter.

MIKAEL OMSTEDT är doktorand i kulturgeografi och ingår i Röda Rummets redaktion

LOTTE SCHACK är doktorand i sociologi och ingår i Röda Rummets redaktion.

RICHARD SEYMOUR är nordirländsk författare och medlem av redaktionen på tidskriften *Salvage*. Han är aktuell med boken *Disaster Nationalism*.

ANTON JÄGER är historiker vid University of Oxford.

CARL CASSEGÅRD är professor i sociologi, verksam vid Göteborgs universitet. Han har tillsammans med Håka Thörn givit ut *I apokalypsens skugga. Miljörörelser och industrikapitalism 1870-2020* (Daidalas, 2023).

STAFFAN GRANÉR är ekonomi-historiker verksam vid Göteborgs universitet. Han är också talesperson för Judar för Israelisk-Palestinsk fred (Jipf).

ELLA PETRINI är sociolog på Södertörn högskola och studerar kopplingar mellan arbetsvillkor och miljöpåverkan inom det industriella skogsbruket. Hon sitter även i styrelsen för Centrum för Marxistiska samhällstudier och är aktiv i föreningen Gigwatch.

EVELINA JOHANSSON WILÉN är biträdande lektor i genusvetenskap vid Örebro universitet och är redaktionsmedlem i Röda rummet.

JULIA WILLÉN är adjunkt och doktorand vid Avdelningen för migration, etnicitet och samhälle (REMESO), Linköpings universitet. Hon skriver om anti/kolonialismens och anti/apartheids förflutna framtider.

röda rummet.

Röda Rummet är Socialistisk Politikens kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 *fjärde internationalen*). Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 94-95 sedan starten 1997 (nummer 204-205 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Åsa Fjålmer, Evelina Johansson Wilén, Patrik Vulkan, Carl Wilén, Martin Fahlgren, Johannes Jensen, Anders Karlsson, Jakob Sandberg, Christina Schmidt, Johan Örestig, Lotte Schack, Håkan Thörn, Car Cassegård, Ludvig Sunnemark, Mikael Omstedt och Mattias Börjesson.

Ansvarig utgivare: Anders Karlsson

Grafisk form: Ulf Östman

Omslagsfoto: John Perivolaris
@flickr CC BY-NC-ND 2.0

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg

E-post: rodarummet@hotmail.com

Prenumeration: 300 kronor för fyra nummer

Bankgiro: Tidskriftsföreningen Röda rummet BG 593-9962

Hemsida: www.rodarummet.org

Tryck: Trydells, 2024

Upplaga detta nummer: 600

ISSN: 1403-3844

röda
rummet.

socialistisk
teoretisk
tidskrift